USAID
NGA POPULLI AMERIKAN
OD AMERIČKOG NARODA

INDEKSI I KONKURRUESHMËRISË SË KOMUNAVE

2018

PËRMBAJTJA

SHKURTESAT.. 4

1. PËRMBLEDHJE E SFONDIT EKONOMIK DHE MJEDISIT AFARIST 6

2. ÇFARË ËSHTË IKK? 7

3. INDEKSI IKK DHE REZULTATET E NËN-INDEKSEVE................................... 9

4. REZULTATET E NËN-INDEKSEVE......... 13

4.1. NËN-INDEKSI 1: BARRIERAT E HYRJES NË BIZNES...13

4.2. NËN-INDEKSI 2: TRANSPARENCA.................4

4.3. NËN-INDEKSI 3: PJESËMARRJA DHE PARASHIKUESHMËRIA.......................................13

4.4. NËN-INDEKSI 4: KOSTOT KOHORE 21

4.5. NËN-INDEKSI 5: TAKSAT DHE TARIFAT.........29

4.6. NËN-INDEKSI 6: ADMINISTRATA LOKALE.....37

4.7. NËN-INDEKSI 7: FUQIA PUNËTORE DHE SHËRBIMET MBËSHTETËSE PËR BIZNESE 43

4.8. NËN-INDEKSI 8: INFRASTRUKTURA LOKALE... 50

5. IKK I PESHUAR NË BAZË TË POLITIKAVE PUBLIKE.............................. 56

6. GJETJET NGA DISKUTIMET NË GRUPE TË FOKUSUARA...................................... 60

7. METODOLOGJIA E IKK-SË 64

7.1. GRUMBULLIMI 65

DIZAJNI I ANKETËS...65

MOSTRA 65

MBLEDHJA E TË DHËNAVE 67

7.2. NDËRTIMI...68

7.3. KALIBRIMI 68

7.4. DISKUTIMET NË GRUPET E FOKUSUARA - METODOLOGJIA...........................71

8. PËRFUNDIMET 73

9. SHTOJCAT 74

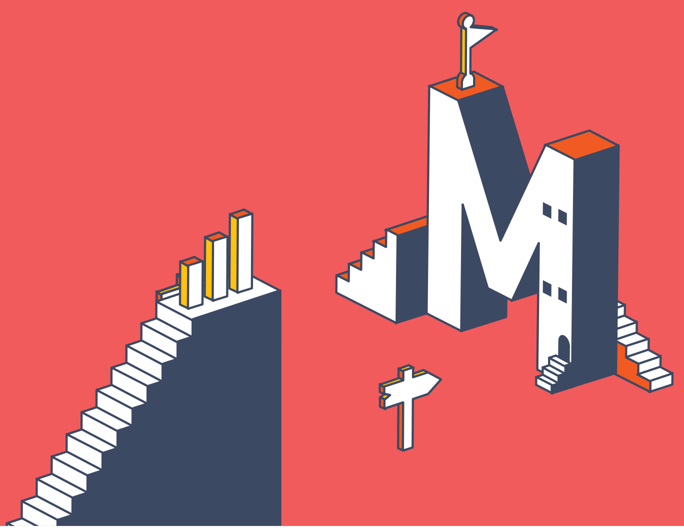

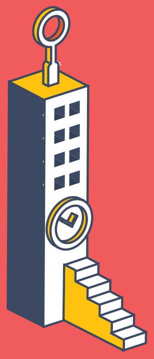

SHKURTESAT

ARBK	Agjencia e Regjistrimit të Bizneseve të Kosovës
IKK	Indeksi i Konkurrueshmërisë së Komunave
IQE	Indeksi i Qeverisjes Ekonomike
NVM	Ndërmarrjet e Vogla dhe të Mesme
OJQ	Non-Governmental Organization
USAID	Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar

PËRMBLEDHJA EKZEKUTIVE

Qëllimi i studimit të Indeksit të Konkurrueshmërisë së Komunave të Kosovës (IKK) është matja e konkurrueshmërisë së qeverisjes komunale në krijimin e një mjedisi të favorshëm afarist në nivel lokal. Kjo është hera e pestë që USAID-i në Kosovë zbaton studimin e IKK-së me qëllim të orientimit të reformave të politikave publike, bazuar në dëshmi.[1]

IKK ka filluar si domosdoshmëri për të identifikuar pikat e forta dhe pengesat me të cilat përballet sektori privat gjatë ndërveprimit me komunat e tyre, si dhe për të identifikuar fushat për krijimin e parakushteve të një sektori të qëndrueshëm privat. Si i tillë, kontributi më i rëndësishëm i IKK-së është në fokusin e tij lokal dhe në identifikimin e fushave të rëndësishme të politikave publike. Shumica e studimeve dhe politikave ekzistuese që lidhen me mjedisin afarist janë të përqendruara në nivel kombëtar, dhe IKK ofron informacion plotësues për reforma më koherente të politikave publike në nivelin qendror dhe lokal të qeverisjes.

IKK është një indeks që hartohet në vende të ndryshme, qoftë individualisht në nivel vendi ose si pjesë e një rajoni më të gjerë brenda një vendi të caktuar. Metodologjia e përdorur për ndërtimin e indeksit bazohet në metodologjinë e standardizuar të Indeksit të Qeverisjes Ekonomike (IQE; ang. EGI) nga Fondacioni Aziatik. IKK është një indeks i përbërë nga 8 nën-indekseve të standardizuara që matin dimensionet kryesore të ndikimit të qeverisjes lokale në mjedisin afarist. Studimi bazohet në të dhënat primare të mbledhura përmes anketimit të 3350 ndërmarrjeve private në të gjitha 38 komunat e Kosovës duke përdorur një mostër të shtresuar dhe të përzgjedhur në mënyrë rastësore.

Një tipar i rëndësishëm i IKK-së së këtij viti është përfshirja e diskutimeve nga grupet e fokusuara. Shtatë grupe të fokusuara janë organizuar në shtatë rajone të Kosovës me qëllim të nxjerrjes në pah të përvojave dhe sugjerimeve nga zyrtarët komunalë, OJQ-të vendore dhe bizneset, në mënyrë që të plotësohen të dhënat e anketës edhe me të dhëna cilësore.

IKK si indeks i përbërë tregon se komunat mund të krijojnë një mjedis të favorshëm afarist, pavarësisht madhësisë së tyre. Komunat në vijim janë renditur si 5 komunat e para: Lipjani, Rahoveci, Vitia, Juniku dhe Hani i Elezit, ndërsa pjesa tjetër e komunave me performancë më të mirë janë të një madhësie të përzier dhe përfshijnë: Gjakovën, Podujevën, Obiliqin, Prishtinën dhe Suharekën.

Nga një perspektivë e përgjithshme, rezultatet tregojnë se **indeksi i kostove kohore** (shpenzimeve që ndërlidhen me kohën e shpenzuar) nga bizneset rangohet si nën-indeksi me rezultatin më të lartë, duke treguar se bizneset në të gjithë vendin nuk janë të ngarkuar me burokraci të tepërt që konsumojnë kohën e tyre. Nën-indeksi i **pengesave për hyrje në biznes,** është nën-indeksi vijues me vlerën me të lartë, i cili konfirmon një ambient të favorshëm për fillimin e një biznesi nga perspektiva e pengesave administrative që lidhen me hyrjen në biznes. Nga ana tjetër, nën-indeksi i **transparencës** ka marrë pikët më të ulëta, duke treguar një qasje të kufizuar në të dhënat dhe informacionet që ofrohen nga komunat. Raporti është i organizuar në tetë seksione kryesore. **Seksioni i parë** diskuton mjedisin e përgjithshëm afarist bazuar në literaturën ekzistuese. **Seksioni i dytë** është një pasqyrë e IKK-së. **Seksioni i tretë** paraqet indekset në nivel agregat. **Seksioni i katërt** është i ndarë në 8 pjesë që diskutojnë nën-indekset e IKK-së. **Seksioni i pestë** jep një pasqyrë të peshave të politikave të IKK-së. Diskutimet nga grupet e fokusit janë paraqitur **në seksionin e gjashtë.** **Seksioni i shtatë** shpjegon metodologjinë e përdorur në ndërtimin e indekseve. Në fund, **pjesa e tetë** përmbledh raportin përmes një konkluzioni.

1 IKK 2018 është zbatuar pas një boshllëku 4-vjeçar, përderisa IKK e fundit në Kosovë është zbatuar në vitin 2014.

1 PËRMBLEDHJE E SFONDIT EKONOMIK DHE MJEDISIT AFARIST

Fokusi i këtij studimi është të analizojë rolin dhe ndikimin e qeverisjes lokale në krijimin e një mjedisi të shëndoshë për bizneset dhe sektorin privat në përgjithësi. Ecuria e bizneseve luan një rol të madh në krijimin e parakushteve për një zhvillim ekonomik të qëndrueshëm dhe afatgjatë. Sektori privat në Kosovë, i cili është i dominuar nga mikro-ndërmarrjet, ka qenë i dobët dhe vetëm kohët e fundit është bërë nxitësi kryesor i rritjes ekonomike. Përkundër trendit pozitiv të rritjes ekonomike gjatë dekadës së fundit, ritmet e rritjes ekonomike të Kosovës nuk ishin transformuese, pra nuk ishin në gjendje të përballonin sfidat si papunësia dhe varfëria e lartë. Gjendja ekonomike në Kosovë karakterizohet ende nga pabarazitë makroekonomike, të cilat reflektohen me një nivel të lartë të papunësisë (rreth 30 për qind)[2] nivelet e larta të informalitetit (duke qëndruar rreth 31%)[3] dhe deficiti i lartë tregtar (duke qëndruar rreth 35% në raport me PBB)[4]. Progresi i ngadaltë në rritjen e produktivitetit dhe mbështetjen e prodhimit dhe eksporteve, reflektojnë faktin se Kosova nuk ka një kuadër të integruar të politikave ekonomike. Kjo, nga ana tjetër, reflektohet në konkurrueshmëri të ulët dhe norma të moderuara të rritjes.

Në renditjen botërore të të bërit biznes nga Banka Botërore 2018, Kosova ka shënuar një përmirësim të jashtëzakonshëm, duke zënë vendin e 40-të krahasuar me vendin e 86-të katër vjet më parë. Kjo e ka vënë ekonominë e Kosovës në mesin e dhjetë reformuesve më të lartë në botë.[5] Në veçanti, krijimi i zyrave me një ndalesë (one-stop shops) në 26 komuna ka përmirësuar disa aspekte të barrierave hyrëse dhe një gjë e tillë është evidentuar edhe nga IKK-ja. Përderisa janë bërë përmirësime të rëndësishme në të gjithë treguesit e të bërit biznes, mjedisi afarist në Kosovë ende ballafaqohet me shumë pengesa. Indeksi i Barometrit të Ballkanit, sugjeron që Kosova ka shumë punë për të bërë për të arritur një mjedis të qëndrueshëm institucional për mbështetjen e biznesit.[6]

Në nivel kombëtar, rreziqet kryesore lidhen kryesisht me pasigurinë politike që mund të ndikojë në investime dhe rritje. Bizneset ballafaqohen me shumë pengesa infrastrukturore (si cilësia e rrugëve dhe hekurudhat), barriera institucionale (si korrupsioni, evazioni fiskal dhe informaliteti, kostoja e financimit, cilësia e sistemit gjyqësor, cilësia e administratës tatimore, ndër të tjera) barriera të brendshme (të tilla si cilësia dhe disponueshmëria e fuqisë punëtore). Të gjitha këto të kombinuara tregojnë se mjedisi afarist nuk nxit zhvillimin e shpejtë të sektorit privat. Prandaj, veprimet që adresojnë këto pengesa, si në nivel lokal ashtu edhe në atë qendror, janë me rëndësi të madhe, veçanërisht në fazën aktuale të zhvillimit të Kosovës.

Në këtë mënyrë, ky raport kërkon të kuptojë se cilat përmirësime të politikave publike duhet të bëhen për të mundësuar sektorin privat të zhbllokojë potencialin e tij dhe të rrisë konkurrueshmërinë, si brenda në nivel komunal, ashtu edhe dhe jashtë në nivel rajonal dhe global.

2 Agjencia e Statistikave të Kosovës (2017) Anketa e Fuqisë Punëtore.

3 Riinvest (2017). Mjedisi banesor në Kosovë. Nga perspektiva e NVM-ve.

4 Riinvest (2017) – Forum 2015, "Përgjigje ndaj sfidave te rritjes ekonomike".

5 http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/10/31/doing-business-2018-kosovo-among-top-ten-reformers-in-the-world.

6 Regional Cooperation Council (2017). Business opinion survey - Balkan Barometer.

2 ÇFARË ËSHTË IKK?

Indeksi i Konkurrueshmërisë së Komunave (IKK) është një indeks që hartohet në vende të ndryshme, qoftë individualisht në nivel vendi ose si pjesë e një rajoni më të gjerë brenda një vendi të caktuar. Qëllimi i këtij indeksi është të zhvillojë një tregues në nivel komunal i cili do të tregojë performancën e qeverisjes lokale duke u përpjekur të kapë dimensionet e ndryshme të konkurrueshmërisë në nivel lokal. Për dallim nga metodologjitë e përdorura për indekset e ndryshme të biznesit në nivel kombëtar, IKK përdor një metodologji të zhvilluar posaçërisht për t'u përdorur në nivel komunal. Në këtë hulumtim janë nxjerrë tetë nën-indekse dhe gjithashtu është krijuar një indeks i veçantë për secilën komunë.

Metodologjia e përdorur për nxjerrjen e nën-indekseve është diskutuar në seksionin e veçantë të metodologjisë. IKK prezanton një mundësi të re për të kuptuar pengesat që bizneset kanë identifikuar në komunat e tyre përkatëse. Këto rezultate japin një pasqyrë të qartë të prioriteteve kryesore ku komunat duhet të përqendrohen, duke rritur konkurrueshmërinë dhe në të njëjtën kohë duke krijuar kushte më të mira për të bërë biznes.

Indekse të konkurrueshmërisë për njësitë administrative komunale dhe provinciale që rendisin qytete, rajone apo provinca në tema të ndryshme, janë hartuar nga organizata të ndryshme në nivel të ndryshëm rajonal, konkretisht Raporti i Konkurrueshmërisë Globale i hartuar nga Forumi Ekonomik Botëror dhe Indeksi Rajonal i Konkurrencës i BE-së i përgatitur nga Komisioni Evropian, duke matur nivelet e ndryshme të konkurrueshmërisë në lidhje me kompetencat e qeverive qendrore, të tilla si shëndetësia, arsimi, teknologjia dhe inovacioni. Metodologjia e përdorur për Kosovën bazohet në Indeksin e Qeverisjes Ekonomike (IQE) të zhvilluar nga Fondacioni Aziatik. Metodologjia e IQE-së është përdorur në masë të madhe në vendet e Azisë Juglindore dhe ka marrë një vëmendje të gjerë nga politikëbërësit në Vietnam, Bangladesh, Indonezi, Kamboxhia, Filipine dhe Sri Lankë.

Këto indekse janë zhvilluar në bazë të specifikave të çdo vendi, ku fokusi i hulumtimit ka qenë në nivelin të provincave ose rajoneve të secilit vend. Kështu, ndërtimi i indekseve reflekton edhe dallimet midis këtyre vendeve. Sidoqoftë, qëllimi i përbashkët përfundimtar për çdo indeks IQE të shqyrtuar është të informojë politikëbërësit për mundësitë e tyre për të përmirësuar produktivitetin dhe performancën e sektorit privat duke reduktuar pengesat, duke eliminuar procedurat e tepërta administrative, duke krijuar një ambient të drejtë ligjor dhe duke ofruar kushte të nevojshme infrastrukturore. Gurthemeli i metodologjisë së IQE-së, që përdoret në të gjitha ekonomitë e analizuara, është mbledhja e të dhënave primare përmes anketimeve me pronarët e bizneseve dhe ndërmarrësit.

Duke pasur parasysh nevojën për përmirësim të konkurrueshmërisë së biznesit dhe qeverisjes vendore, Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) ka filluar me një metodologji të IQE-së të përshtatur për Kosovën të quajtur IKK. IKK është realizuar në Kosovë çdo vit që nga viti 2010, me përjashtim të vitit 2014 dhe 2015. Hulumtimi në vitet e fundit u prit mirë nga politikëbërësit në Kosovë. Ajo që ndryshon nga raporti i kaluar i IKK-së është se këtë vit metodologjia përfshin diskutime me grupe të fokusuara duke plotësuar të gjeturat me të dhëna cilësore.

Rasti i Kosovës ndryshon për faktin se nën-indekset bazohen në nxjerrjen e të dhënave se sa komunat kanë fuqi për të krijuar kushte për zhvillimin e konkurrueshmërisë ekonomike për bizneset. Rrjedhimisht, qëllimi i këtyre raporteve është për të vlerësuar qeverisjen ekonomike në nivel komunal dhe për të filluar diskutimet mbi strategjitë lokale që rrisin nivelin e ndërveprimit ndërmjet nevojave të sektorit privat në ofrimin e produkteve që rrisin produktivitetin dhe konkurrueshmërinë e secilës komunë. Analiza e mëtejshme e metodologjisë së përdorur me të gjitha specifikat e Kosovës është shpjeguar në kapitullin e metodologjisë.

3 INDEKSI IKK DHE REZULTATET E NËN-INDEKSEVE

IKK është hartuar për të vlerësuar lehtësinë e të bërit biznes dhe rolin e qeverisjes ekonomike në sigurimin e një mjedisi të favorshëm afarist në nivelin komunal. Si një matje sasiore, IKK gjithashtu siguron një pikë referimi për komunat për të ndjekur përparimin e tyre në sigurimin e një mjedisi të mirë afarist dhe një platformë për shkëmbimin e praktikave të suksesshme me njëra-tjetrën.

IKK është një konstrukt i 8 nën-indekseve të standardizuar që matin dimensionet kyçe të ndikimit të qeverisjes lokale në mjedisin afarist.

1 **Barrierat e hyrjes në biznes -** kostot që lidhen me hyrjen në treg dhe drejtësinë e konkurrencës në tregun lokal.

2 **Transparenca** - qasja e përgjithshme e biznesit në informata dhe dokumente të ndryshme publike në nivel lokal.

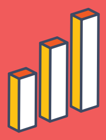

3 **Pjesëmarrja dhe parashikueshmëria** - shkalla në të cilën komunat përfshijnë bizneset në vendimmarrje dhe besimin e bizneseve në parashikimin e mjedisit të politikave publike.

4 **Kostot kohore -** koha që ndërmarrjet kalojnë duke siguruar pajtueshmëri me rregulloret dhe kohën që ndërmarrjet kalojnë në inspektimet e biznesit nga agjencitë komunale.

5 **Taksat dhe tarifat** - se si bizneset perceptojnë barrën e përgjithshme të taksave dhe tarifave të ngarkuara.

6 **Administrata komunale -** aftësitë e zyrtarëve komunalë dhe qëndrimet ndaj bizneseve dhe drejtësia në procesin e tenderimit.

7 **Fuqia punëtore dhe shërbimet mbështetëse për biznese -** kënaqësinë e bizneseve me nivelin e arsimit dhe aftësive profesionale të ofruara në treg.

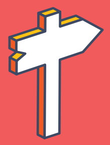

8 **Infrastruktura komunale -** cilësinë e rrugëve dhe mirëmbajtjes së rrugëve, shërbimet e ujësjellësit dhe kanalizimit.

Secili nga nën-indekset ka një maksimum prej 10 pikësh, dhe IKK është një mesatare e thjeshtë e 8 nën-indekseve. Në seksionin 5, indeksi është peshuar në bazë të rëndësisë së politikave që mbulojnë nën-indekset, megjithatë në diskutimin e mëposhtëm indeksi është i peshuar në mënyrë të barabartë.

Tabela 3.1 paraqet rezultatet e nën-indeksit në nivel kombëtar. Nga një perspektivë e përgjithshme, rezultatet tregojnë se **indeksi i kostove kohore** nga bizneset rangohet si nën-indeksi me rezultatin më të lartë (9.2), duke treguar se bizneset në të gjithë vendin nuk janë të ngarkuar me burokraci të tepërt që konsumojnë kohën e tyre.

Nën-indeksi i **pengesave për hyrje në biznes,** është nën-indeksi vijues me vlerën me të lartë (7.9), i cili konfirmon një ambient të favorshëm për fillimin e një biznesi nga perspektiva e pengesave administrative që lidhen me hyrjen në biznes.

Nga ana tjetër, nën-indeksi i **transparencës** ka marrë pikët më të ulëta (4.1), duke treguar një qasje të kufizuar në të dhënat dhe informacionet që ofrohen nga komunat.

Figura 3.1 tregon indeksin e përbërë të IKK-së për secilën komunë. Dallimet në vlerat e indeksit komunal nuk është i madh, pasi indeksi paraqet një mesatare të thjeshtë të vlerave të nën-indekseve dhe kështu nuk përfill ndryshimin brenda indekseve (gjë që është paraqitur në seksionet vijuese). Dhjetë komunat me performancë më të mirë janë renditur në Tabelën 3.2, ku prijnë Lipjani dhe Rahoveci. Komunat që janë në kuartalin e sipërm të ranglistës paraqesin gjithashtu 10 komunat që kanë treguar rezultatin më të mirë.

TABELA 3.1 Nën-indekset e IKK-së, në nivel kombëtarë

	REZULTATI NË NIVEL KOMBËTARË
Barrierat e hyrjes në biznes	7.9
Pjesëmarrja dhe parashikueshmëria	4.1
Transparenca	5.3
Kostot kohore	9.2
Taksat dhe tarifat	6.2
Administrata komunale	4.6
Fuqia punëtore dhe shërbimet mbështetëse për biznese	4.7
Infrastruktura komunale	6.5

INDEKSI I KONKURRUESHMËRISË SË KOMUNAVE 2018

IKK - KOMUNAT ME PERFORMANCË MË TË MIRË

	KOMUNA	IKK
1	Lipjan	7.0
2	Rahovec	6.8
3	Viti	6.6
4	Junik	6.6
5	Hani i Elezit	6.5
6	Gjakovë	6.5
7	Podujevë	6.3
8	Obiliq	6.3
9	Prishtinë	6.3
10	Suharekë	6.3

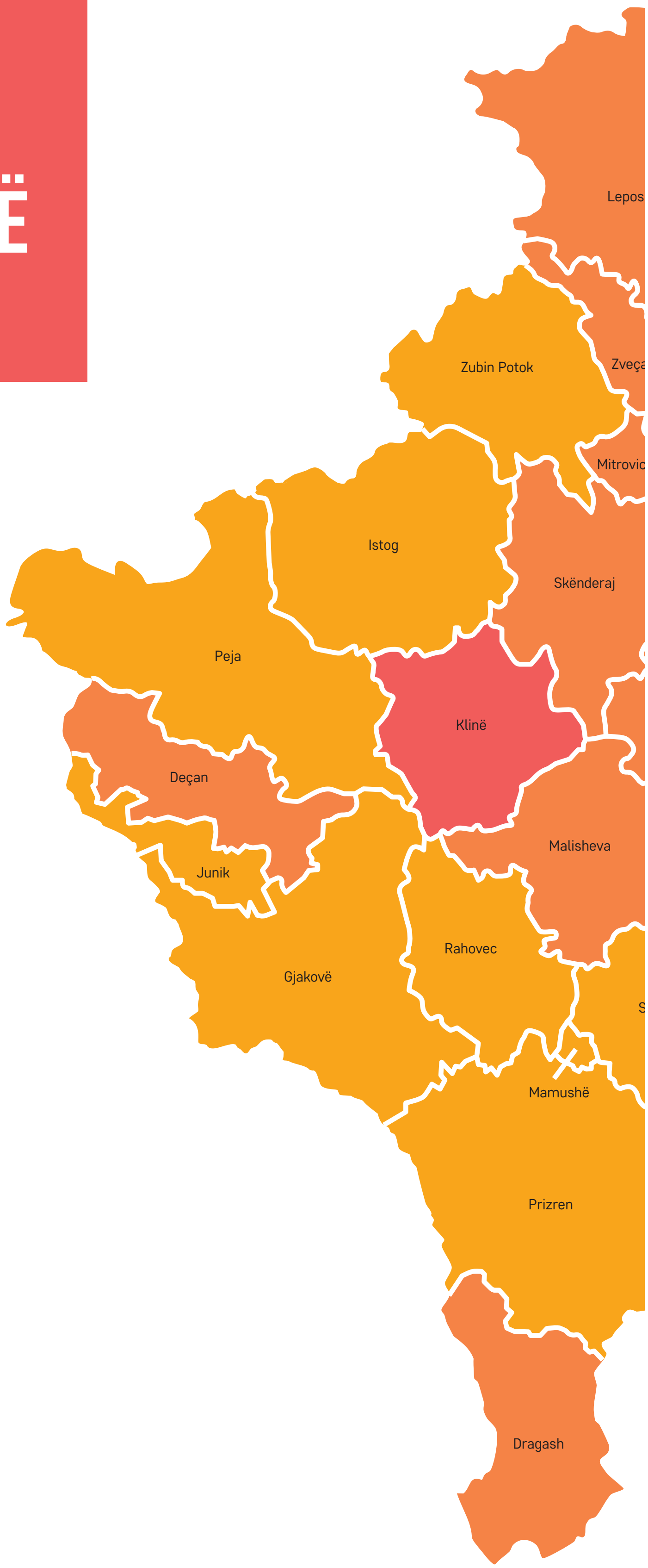

0.0-1.0 | 1.0-2.0 | 2.0-3.0 | 3.0-4.0 | 4.0-5.0 | 5.0-6.0 | 6.0-7.0 | 7.0-8.0 | 8.0-9.0 | 9.0-10.0

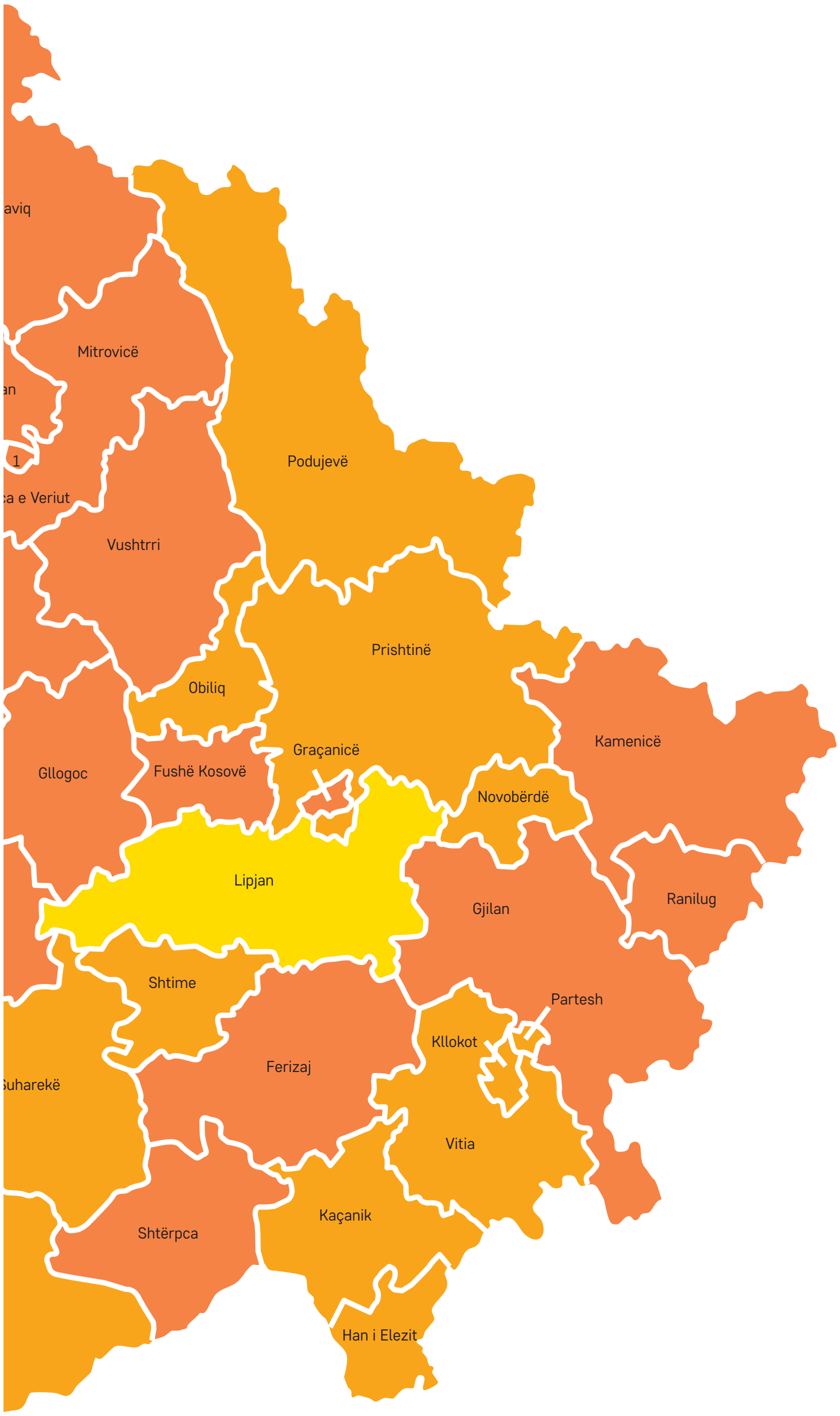

KOMUNA	IKK
Lipjan	7.0
Rahovec	6.8
Viti	6.6
Junik	6.6
Hani i Elezit	6.5
Gjakovë	6.5
Podujevë	6.5
Obiliq	6.3
Prishtinë	6.3
Suharekë	6.3
Partesh	6.3
Istog	6.3
Kllokot	6.2
Pejë	6.2
Kaçanik	6.2
Novobërdë	6.2
Zubin Potok	6.1
Mamushë	6.1
Shtime	6.1
Prizren	6.1
Skenderaj	6.0
Malishevë	6.0
Mitrovicë	6.0
Gllogoc	6.0
Vushtrri	5.9
Ferizaj	5.9
Graçanicë	5.9
Ranillug	5.9
Kamenicë	5.9
Dragash	5.8
Deçan	5.8
Gjilan	5.8
Fushë Kosovo	5.7
Shtërpcë	5.7
Mitrovica e Veriut	5.4
Zveçan	5.4
Leposaviq	5.3
Klinë	5.0

Burimi: Anketa 2018, llogaritjet e autorëve

4 REZULTATET E NËN-INDEKSEVE

NËN-INDEKSI 1: BARRIERAT E HYRJES NË BIZNES

Barrierat e hyrjes në biznes janë një tregues i rëndësishëm i mjedisit afarist që përshkruan drejtësinë e konkurrencës në tregun vendor, si dhe kostot që lidhen me hyrjen në treg. Në raportin e të bërit biznes të Bankës Botërore, Kosova është ngjitur në pozitën e 40-të në nivel global, duke treguar një përmirësim thelbësor në kushtet për fillimin e një biznesi dhe funksionimin e një firme vendore. Qeveria qendrore ka punuar me Bankën Botërore duke ndërmarrë masa të reja që ulin pengesat për hyrje në biznes. Një nga politikat më të mëdha të zbatuara ishte delegimi i shërbimeve të regjistrimit të bizneseve nga regjistrimi kombëtar, pra nga Agjencia Kosovare e Regjistrimit të Bizneseve (ARBK) në zyrat e ARBK-së në administratën komunale. Modeli i ri i ka ndihmuar bizneseve të përfundojnë procedurat e regjistrimit në më pak ditë dhe me kosto më të ulëta. Masat e tjera janë përqendruar në uljen e numrit të dokumenteve, lejeve dhe taksave të kërkuara për regjistrim.

Nën-indeksi i IKK-së për barrierat në hyrje vlerëson pengesat që kanë bizneset duke u fokusuar veçanërisht në barrierat që shfaqen në nivel lokal. Dallimet në barrierat e hyrjes midis komunave vlerësohen nga dy perspektiva kryesore: koha dhe dokumentet e nevojshme për regjistrimin e një biznesi dhe barrierat e hyrjes.

Figura 4.1.1 tregon rezultatet e nën-indeksit të barrierave të hyrjes për të gjitha komunat e Kosovës. Gjatë interpretimit të rezultateve, duhet të kihet parasysh se bizneset në komuna më të vogla kanë qasje në shërbime më të bollshme dhe më fleksibile nga komuna krahasuar me komunat me dendësi më të madhe të bizneseve.

Nën-indeksi i IKK-së për barrierat në hyrje tregon se komuna me rangimin më të mirë është Kllokoti, me një indeks pothuajse të përsosur prej 9.9 nga një maksimum prej 10. Komuna me performancë më të lartë janë: Mamusha (9.5), Novobërda (9.0), Peja (9.0), Podujeva (8.8), Graçanica (8.5) dhe Prishtina (8.5).

Në anën tjetër, komunat ku bizneset kanë pengesa më të mëdha gjatë hyrjes janë: Malisheva, Deçani, Klina, Gllogoci, Ferizaji.

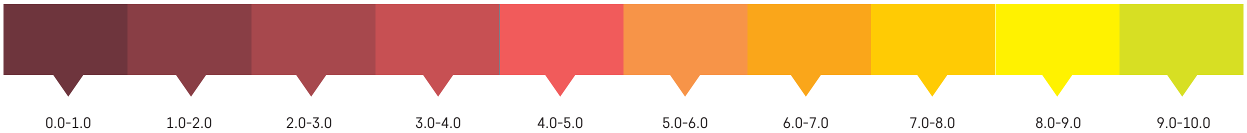

Tabela 4.1.1

KOMUNAT ME PERFORMANCË MË TË MIRË

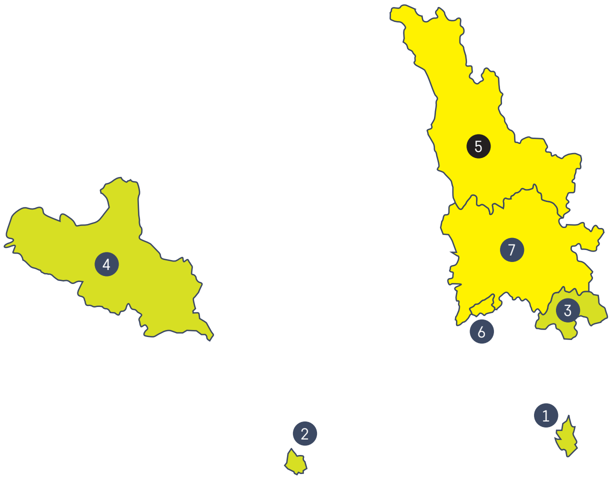

	KOMUNA	NËN-INDEKSI 1: BARRIERAT E HYRJES
1	Kllokot	9.9
2	Mamushë	9.5
3	Novobërdë	9.0
4	Pejë	9.0
5	Podujevë	8.8
6	Graçanicë	8.5
7	Prishtinë	8.5

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Figura 4.1.1

TË GJITHA KOMUNAT PËRFORMUESE

MUNICIPALITY	NËN-INDEKSI 1: BARRIERAT E HYRJES
Kllokot	9.9
Mamushë	9.5
Novobërdë	9.0
Pejë	9.0
Podujevë	8.8
Graçanicë	8.5
Prishtinë	8.5
Junik	8.5
Rahovec	8.4
Gjakovë	8.3
Shtime	8.2
Suharekë	8.1
Hani i Elezit	8.1
Lipjan	8.1
Leposaviq	8.0
Kamenicë	7.9
Partesh	7.9
Mitrovicë	7.9
Ranillug	7.9
Skenderaj	7.8
Dragash	7.8
Viti	7.7
Fushë Kosovo	7.7
Obiliq	7.7
Mitrovica e Veriut	7.7
Zveçan	7.6
Istog	7.5
Kaçanik	7.5
Gjilan	7.4
Zubin Potok	7.3
Shtërpcë	7.1
Prizren	7.1
Vushtrri	7.1
Ferizaj	7.0
Gllogovc	6.9
Klinë	6.8
Deçan	6.4
Malishevë	6.3

Nën-indeksi i barrierave për hyrje në biznes paraqet kohën dhe dokumentet që kërkohen për bizneset për t'u futur në treg, shkallën në të cilën bizneset i shohin këto kosto si barriera dhe shkallën në të cilën bizneset konsiderojnë se konkurrenca e tyre është e përfshirë ne ekonomi joformale.

Në nivel kombëtar, numri i ditëve që bizneseve ju duhet për të mbledhur të gjitha dokumentet e kërkuara dhe për të përfunduar procedurën e regjistrimit të biznesit është 7 ditë, ndërsa numri i dokumenteve të kërkuara, pavarësisht nga lloji i biznesit është 4 ditë. Pra, mesatarisht, krijimi i një biznesi është mjaft i shpejtë dhe efikas. Tabela 5.1.2 dhe diskutimi që vijon tregon se ka shumë komuna ku procesi zgjat më tepër (për shembull në Podujevë, procesi zgjat deri në mesatarisht 83 ditë në vit).

Ekonomia joformale, nga ana tjetër, siç diskutohet në pjesën e sfondit të raportit, përbën një pengesë të madhe për një konkurrencë të ndershme në Kosovë. Në këtë mënyrë, për të ruajtur konkurrencën e tyre, bizneset, në një mjedis ku informaliteti është deri në 35 për qind të PBB-së, bizneset shtyhen të angazhohen në një lloj të ekonomisë joformale. Mesatarisht, 62.4 përqind e bizneseve mendojnë se konkurrentët e tyre janë të angazhuar në ekonomi joformale.

Në një nivel më i zbërthyer i nën-indeksit është paraqitur në Tabelën 5.1.3, ku shihet se dallimet e rezultateve të komponentëve të ndryshëm të nën-indeksit të barrierave të hyrjes në treg është më i madh. Numri i ditëve për hapjen e një biznesi varion nga 2 ditë në Novobërdë në 88 në Podujevë. Numri i dokumenteve të kërkuara për regjistrimin e biznesit varion ndërmjet mesatarisht 1-2 dokumenteve në Novobërdë, Partesh dhe Mamushë, në mesatarisht 14 dokumente në Han të Elezit.

TABELA 4.1.2 Komponentët e nën-indeksit të barrierave të hyrjes në biznes në nivel kombëtar

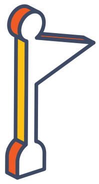

BURIMI:
ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

NËN-INDEKSI: BARRIERAT E HYRJES NË BIZNES	MESATARJA NË NIVEL KOMBËTAR
Sa ka zgjatur procesi i fillimit të biznesit? (numri i ditëve)	7.0
Sa dokumente kërkohen për regjistrimin e biznesit? (numër)	4.0
A mendoni se konkurrentët tuaj janë të angazhuar në ekonominë joformale?	62.4%
A e konsideroni numrin e dokumenteve të kërkuara për hapjen e biznesit si pengesë? (% po)	20.6%

TABELA 4.1.3 Nën-indeksi i barrierave të hyrjes për secilin rajon dhe komunë

		# i ditëve për të hapur biznesin	# i dokumenteve për të hapur biznesin	konkurrentët e përfshirë në aktivitete informale	# i dokumenteve për të hapur biznesin është pengesë
Rajoni	**Ferizaj**	**19.0**	**7.3**	**68%**	**20.3%**
	Ferizaj	12.7	4.1	84%	35.7%
	Hani i Elezit	12.9	14.3	44%	11.1%
	Kaçanik	17.0	4.2	73%	20.8%
	Shtërpcë	36.0	5.0	83%	11.1%
	Shtime	16.7	13.7	36%	13.9%
Rajoni	**Gjakovë**	**15.1**	**3.1**	**64%**	**33.9%**
	Gjakovë	13.7	3.3	57%	6.0%
	Junik	45.4	5.2	13%	12.8%
	Malishevë	4.9	2.2	91%	68.9%
Rajoni	**Gjilan**	10.1	3.9	61%	15.3%
	Gjilan	15.4	4.5	94%	9.7%
	Kamenicë	19.0	7.4	49%	24.0%
	Kllokot	5.5	2.3	0%	0.0%
	Novobërdë	2.0	1.1	33%	9.4%
	Partesh	4.7	1.8	63%	27.6%
	Ranillug	3.2	1.7	63%	30.0%
	Viti	10.3	4.8	75%	12.4%
Rajoni	**Pejë**	**14.2**	**5.6**	**71%**	**28.5%**
	Deçan	31.5	5.9	84%	44.2%
	Istog	17.9	5.5	77%	17.5%
	Klinë	5.0	6.7	90%	40.2%
	Pejë	2.4	4.0	31%	10.6%

		# i ditëve për të hapur biznesin	# i dokumenteve për të hapur biznesin	konkurrentët e përfshirë në aktivitete informale	# i dokumenteve për të hapur biznesin është pengesë
Rajoni	**Mitrovica**	**19.0**	**5.0**	**59%**	**28.6%**
	Leposaviq	15.1	4.7	67%	6.7%
	Mitrovica	37.1	3.9	36%	29.3%
	Mitrovica e Veriut	16.4	6.5	53%	30.7%
	Skenderaj	7.8	5.3	74%	12.5%
	Vushtrri	6.2	4.5	70%	50.0%
	Zubin Potok	34.0	5.5	58%	28.6%
	Zveçan	12.8	5.3	70%	21.6%
Rajoni	**Prishtinë**	**24.3**	**4.5**	**57%**	**15.1%**
	Gllogoc	7.1	3.1	88%	38.7%
	Fushë Kosovë	22.6	3.4	86%	1.4%
	Graçanicë	19.1	6.5	29%	12.9%
	Lipjan	6.0	3.7	67%	11.5%
	Obiliq	21.3	4.2	71%	15.4%
	Podujevë	83.3	4.2	17%	7.4%
	Prishtinë	15.7	5.6	33%	15.0%
Rajoni	**Prizren**	**10.8**	**3.6**	**61%**	**12.7%**
	Dragash	3.6	3.6	85%	8.3%
	Mamushë	2.1	1.8	19%	2.7%
	Prizren	20.8	3.0	81%	28.6%
	Rahovec	14.2	4.9	37%	17.2%
	Suharekë	9.1	4.1	66%	5.2%

Për të parë nëse dallojnë barrierat për hyrje në komuna me madhësi të ndryshme, ne kemi ndarë komunat në tri grupe: (i) ato që kanë me më pak se 50 mijë banorë, (ii) 50-80 mijë banorë, dhe (iii) komunat me më shumë se 80 mijë banorë. Sipas këtij klasifikimi, komunat me më shumë se 80 mijë banorë kanë më pak pengesa për hyrje në biznes.

TABELA4.1.4 Nën-indeksi i barrierave të hyrjes në treg në bazë të madhësisë së komunave

MADHËSIA E KOMUNAVE	REZULTATI
0 - 50 000 banorë	7.9
50 000 – 80 0000 banorë	7.6
Mbi 80 000 banorë	8.1

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Nën-indeksi i IKK-së për barrierat në hyrje vlerëson pengesat që kanë bizneset duke u fokusuar veçanërisht në barrierat që shfaqen në nivel lokal. Dallimet në barrierat e hyrjes midis komunave vlerësohen nga dy perspektiva kryesore: koha dhe dokumentet e nevojshme për regjistrimin e një biznesi dhe barrierat e hyrjes.

NËN-INDEKSI 2: TRANSPARENCA

Transparenca është një komponent thelbësor i qeverisjes demokratike në nivel kombëtar dhe lokal. Institucionet qeveritare transparente, ku janë të pranishëm mekanizmat e llogaridhënies, ofrojnë bazë solide për zhvillimin socio-ekonomik të një vendi. Për më tepër, shpërndarja e informacionit publik është një parakusht që qytetarët të ushtrojnë të drejtat e tyre individuale. Kosova ende po përpiqet të ndërtojë institucione transparente dhe të përgjegjshme që do të siguronin një nivel më të lartë të llogaridhënies ndaj qytetarëve të saj. Megjithatë, sipas një raporti të fundit të botuar nga organizata mbikëqyrëse Transparency International, Kosova ka përmirësuar renditjen në indeksin e korrupsionit për tre pikë ose 10 vende në renditjen botërore që nga viti 2016.[7] Ky përmirësim mund t'i atribuohet përpjekjeve të përbashkëta të institucioneve qeveritare, donatorëve ndërkombëtarë dhe shoqërisë civile. Aktualisht, ka disa iniciativa të vazhdueshme që kanë për qëllim përmirësimin e transparencës në institucionet publike, kryesisht në sistemin gjyqësor.[8]

Nën-indeksi i IKK-së mbi transparencën kap qasjen e përgjithshme të biznesit në informata dhe dokumente të ndryshme publike në nivel lokal. Ky nën-indeks përbëhet nga disa tregues lidhur me perceptimin e biznesit lidhur me qasjen në buxhetin komunal, tenderët publikë, informacionin mbi licencat dhe rregulloret që kanë të bëjnë me procedurat operative të lidhura me biznesin.

Tabela e mëposhtme rendit komunat me performancë më të lartë sa i përket transparencës. Komuna e Lipjanit ka marrë rezultatin më të lartë të indeksit prej 7.1 nga 10, ndjekur nga Gjakova (6.9), Prishtina (6.9), Hani i Elezit (6.7), Zubin Potoku (6.4) dhe kështu me radhë .

Nga ana tjetër, siç tregohet më poshtë në figurën 4.2.1, në fund të listës renditen Ferizaji (3.6), Dragashi (3.7) dhe Klina (4.1).

7 Transparency International (2017). Indeksi i perceptimit të korrupsionit. Kosovë. I qasshëm online. https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

8 USAID. Justice System Strengthening Program. News and information. I qasshëm online. https://www.usaid.gov/kosovo/fact-sheets/justice-system-strengthening-program

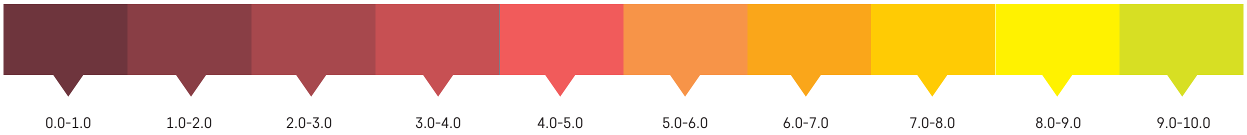

Tabela 4.2.1

KOMUNAT ME PERFORMANCË MË TË MIRË

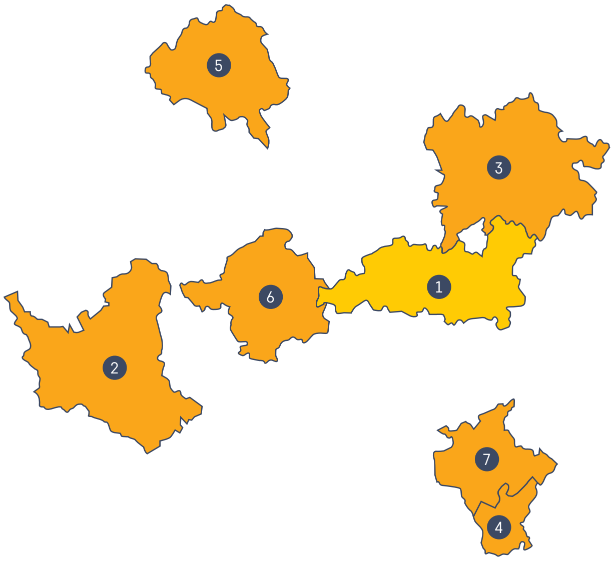

	KOMUNA	NËN-INDEKSI 2: TRANSPARENCA
1	Lipjan	7.1
2	Gjakovë	6.9
3	Prishtinë	6.7
4	Hani i Elezit	6.5
5	Zubin Potok	6.4
6	Malishevë	6.3
7	Kaçanik	6.3

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Figura 4.2.1

TË GJITHA KOMUNAT PËRFORMUESE

KOMUNA	NËN-INDEKSI 2: TRANSPARENCA
Lipjan	7.1
Gjakovë	6.9
Prishtinë	6.7
Hani i Elezit	6.5
Zubin Potok	6.4
Malishevë	6.3
Kaçanik	6.3
Junik	6.2
Viti	6.2
Istog	6.0
Shtime	5.9
Podujevë	5.9
Obiliq	5.9
Gllogovc	5.9
Partesh	5.9
Rahovec	5.7
Prizren	5.5
Mitrovicë	5.4
Deçan	5.3
Vushtrri	5.2
Graçanicë	5.1
Novobërdë	5.1
Leposaviq	5.0
Suharekë	4.9
Shtërpcë	4.8
Skenderaj	4.7
Mitrovica e Veriut	4.7
Pejë	4.7
Ranillug	4.5
Gjilan	4.5
Kllokot	4.5
Fushë Kosovo	4.5
Mamushë	4.4
Kamenicë	4.2
Zvečan	4.2
Klinë	4.1
Dragash	3.7
Ferizaj	3.6

Informatat mbi treguesit e transparencës janë mbledhur përmes katër pyetjeve të ndryshme (shih tabelën 4.2.2) rreth perceptimit të bizneseve që kanë të bëjnë me transparencën e qeverive lokale. Më konkretisht, bizneseve u është kërkuar që të vlerësojnë secilin tregues në një shkallë prej 1 deri në 5, ku 1 tregon mungesë të qasje, dhe 5 qasje të lehtë në informacion. Në nivel të përgjithshëm, rezultati mesatar i qasjes në informata mbi buxhetin komunal ishte 2.9 ndërsa qasja në informata lidhur me rregulloret vendore lidhur me biznesin ishte 3.1. Paksa më e kënaqshme është niveli i transparencës kur bëhet fjalë për informacion mbi licencat e biznesit lokal: rezultati mesatar në nivel kombëtar ishte 3.2 pikë të intensitet. Nga ana tjetër, rezultati më i ulët, sa i përket treguesve të transparencës, ka marrë perceptimi i bizneseve në Kosovë lidhur me qasjen në informata mbi tenderët publikë në nivel lokal (tabela 4.2.3).

Në një nivel më të zbërthyer, siç përshkruhet në Tabelën 4.2.3,[9] mund të shohim se bizneset në rajonet e Prishtinës dhe Gjakovës kanë vlerësuar treguesit e transparencës mesatarisht më lartë në krahasim me rajonet e tjera. Niveli më i ulët i transparencës është më i dukshëm në rajonet e Prizrenit, Gjilanit dhe Pejës. Informacioni mbi aktivitetin e prokurimit publik lokal duket të jetë shqetësimi më i zakonshëm i bizneseve lidhur me transparencën në nivel lokal. Kjo është veçanërisht e dukshme në rajonin e Pejës, përkatësisht në komunën e Pejës, Deçanit, Klinës dhe Istogut.

TABELA 4.2.2 Komponentët e nën-indeksit të transparencës në nivel kombëtar

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

NËN-INDEKSI: TRANSPARENCA	MESATARJA NË NIVEL KOMBËTAR
Si e vlerësoni qasjen në informata mbi buxhetin komunal?	2.9
Si e vlerësoni qasjen në informata rreth rregulloreve lokale?	3.1
Si e vlerësoni qasjen në informacion në lidhje me licencat lokale për funksionimin e biznesit?	3.2
Si do ta vlerësonit qasjen në informata lidhur me tenderët e ardhshëm që do të shpallen nga komuna juaj?	2.6

9 Katrorët e ngjyrosura me të kuqe tregojnë nivel të ulët të transparencës (rezultati i intensitetit është më i vogël se 2,75, ose kuartili i parë), ndërsa katroret në të gjelbër tregojnë nivel më të lartë të transparencës (rezultati i intensitetit është më i lartë se 3,25, ose kuartali i tretë).

Table 4.2.3 Transparency sub-index for each region and municipality

		Nën-indeksi i transpar-encës për secilin rajon dhe komunë	*Access on information about local regulations*	Access on information regarding local business licenses for business operation	*Access on information regarding the upcoming tenders at local level*
Rajoni	**Ferizaj**	**2.9**	**3.2**	**3.0**	**2.6**
	Ferizaj	2.1	2.3	2.3	2.0
	Hani i Elezit	3.4	3.5	3.4	3.5
	Kaçanik	3.4	3.6	3.8	2.5
	Shtërpcë	2.6	3.3	2.6	2.4
	Shtime	3.2	3.2	3.2	3.1
Rajoni	**Gjakovë**	**3.6**	**3.5**	**3.6**	**3.2**
	Gjakovë	3.7	3.7	4.1	2.9
	Junik	3.3	3.3	3.3	3.4
	Malishevë	3.5	3.4	3.2	3.3
Rajoni	Gjilan	**2.6**	**3.0**	**2.9**	**2.5**
	Gjilan	2.7	2.8	2.7	2.1
	Kamenicë	2.6	2.6	2.5	2.0
	Kllokot	2.5	2.5	2.6	2.7
	Novobërdë	3.0	2.8	2.8	2.8
	Partesh	3.1	3.2	3.2	3.2
	Ranillug	2.6	2.6	2.5	2.6
	Viti	2.3	3.9	3.9	3.1
Rajoni	**Pejë**	**2.7**	**3.1**	**3.1**	**2.3**
	Deçan	2.3	3.4	3.6	2.3
	Istog	3.2	3.5	3.4	2.7
	Klinë	2.4	2.6	2.7	1.9
	Pejë	2.7	2.8	2.7	2.3

		Qasja në informata mbi buxhetin komunal	*Qasja në informata rreth rregulloreve lokale*	Qasja në informata lidhur me licencat lokale për funksionimin e biznesit	*Qasja në informata lidhur me tenderët e ardhshëm në nivel lokal*
Rajoni	**Mitrovica**	**2.7**	**2.9**	**3.2**	**2.5**
	Leposaviq	2.2	2.3	4.1	2.5
	Mitrovica	3.0	3.0	3.0	2.9
	Mitrovica e Veriut	2.4	2.5	3.5	2.2
	Skenderaj	2.6	2.9	2.9	2.3
	Vushtrri	2.7	3.2	3.2	2.4
	Zubin Potok	3.4	3.4	3.5	3.4
	Zveçan	2.1	2.2	3.3	2.0
Rajoni	**Prishtinë**	**3.3**	**3.4**	**3.4**	**2.8**
	Gllogoc	3.2	3.3	3.1	3.1
	Fushe Kosovë	2.5	2.7	2.9	2.0
	Graçanicë	2.6	3.0	3.4	2.3
	Lipjan	3.8	4.0	4.0	3.0
	Obiliq	3.2	3.3	3.5	2.6
	Podujevë	3.4	3.5	3.2	2.6
	Prishtinë	3.7	3.5	3.5	3.5
Rajoni	**Prizren**	**2.6**	**2.7**	**3.0**	**2.6**
	Dragash	2.3	2.4	2.3	1.8
	Mamushë	2.6	2.4	2.7	2.3
	Prizren	2.7	2.8	3.6	2.9
	Rahovec	3.1	3.1	3.1	3.1
	Suharekë	2.5	2.5	3.1	2.9

Së fundi, për të parë nëse ka ndonjë dallim në nivelin e transparencës në komuna me madhësi të ndryshme, kemi ndarë komunat në tri grupe: (i) ato që kanë më pak se 50 mijë banorë, (ii) 50-80 mijë banorë, dhe (iii) komunat me më shumë se 80 mijë banorë. Sipas këtij klasifikimi, komunat e mesme, pra mes 50 dhe 80 mijë banorë kanë një nivel më të lartë të transparencës.

TABELA 4.2.4 Nën-indeksi i transparencës në bazë të madhësisë së komunave

MADHËSIA E KOMUNAVE	REZULTATI
0-50 000 banorë	5.2
50 000 – 80 0000 banorë	5.7
Mbi 80 000 banorë	5.4

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Nën-indeksi i IKK-së mbi transparencën kap qasjen e përgjithshme të biznesit në informata dhe dokumente të ndryshme publike në nivel lokal. Ky nën-indeks përbëhet nga disa tregues lidhur me perceptimin e biznesit lidhur me qasjen në buxhetin komunal, tenderët publikë, informacionin mbi licencat dhe rregulloret që kanë të bëjnë me procedurat operative të lidhura me biznesin.

NËN-INDEKSI 3: PJESËMARRJA DHE PARASHIKUESHMËRIA

Nën-indeksi 3 tregon masën në të cilën bizneset në Kosovë marrin pjesë në vendimmarrjen vendore dhe masën në të cilën ato konsiderojnë se qeveria është e hapur për të bashkëpunuar me ta drejt arritjes së qëllimeve të përbashkëta. Një formë e zakonshme e ndërveprimit midis institucioneve të qeverisjes dhe bizneseve në nivel lokal janë debate publike. Komunave u kërkohet me ligj që të takohen me bizneset dy herë në vit[10] për të diskutuar ndryshimet e kuadrit rregullator, planet strategjike dhe qeverisjen. Kjo është një masë që jo vetëm promovon interesat e të dyja palëve, por gjithashtu barazon pritjet e secilës anë dhe siguron se ciklet e biznesit janë më me pak ndikime negative. Në këtë drejtim, pritjet janë të rëndësishme nga perspektiva e biznesit, në mënyrë që tu lejohet atyre që të ndërtojnë dhe zbatojnë strategji afatgjata për rritje.

Nën-indeksi 3 i IKK-së për pjesëmarrje dhe parashikueshmëri fokusohet në nxjerrjen e një mase që vlerëson shkallën e bashkëpunimit të administratës komunale me bizneset. Dy dimensionet e vlerësuara në kuadër të këtij nën-indeksi janë: (1) shkalla në të cilën komunat përfshijnë bizneset në debate publike dhe vendimmarrje, dhe (2) sa kanë besim bizneset se mund të parashikojnë ndryshimet e politikave publike apo rregulloreve.

Figura 4.3.1 tregon rezultatet e nën-indeksit 3 për të gjitha komunat në Kosovë. Në përgjithësi, ky është një nga nën-indekset që pasqyron një situatë më kritike krahasuar me nën-indekset tjera në përgjithësi. Në shkallë prej 1-10, asnjë nga komunat nuk arrin një indeks më të madh se 6.6 (Juniku). Lipjani është performuesi tjetër më i mirë me një rezultat prej 6.0. Pjesa tjetër e komunave që renditen lartë janë: Zubin Potoku, Prishtina, Obiliqi, Vitia, Hani i Elezit dhe Ferizaji. Megjithatë, ende shumica e këtyre komunave arrijnë një rezultat shumë të ulët (nga 5.5 për Zubin Potokun në 4.7 për Hanin e Elezit dhe Ferizajn). 30 komunat e mbetura arrijnë rezultate edhe më të ulëta, ku 20 prej komunave kanë një rezultat prej 4.0 ose më pak.

Kështu, mund të konkludojmë se nën-indeksi i pjesëmarrjes dhe parashikueshmërisë pasqyron një mjedis të qeverisjes lokale ku bizneset nuk janë të angazhuara ose pjesëmarrëse në udhëheqjen e hartimit të politikave. Kjo gjithashtu manifestohet edhe përmes faktit se bizneset që nuk janë në gjendje të parashikojnë ndryshimet e mundshme në rregulloret ose politikat publike, ose shkallën e zbatimit të tyre.

10 Kuvendi i Kosovës (2008). Ligji mbi qeverisjen lokale, Ligji Nr. 03/L-040.

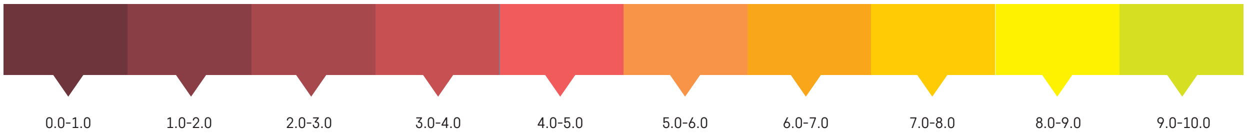

Tabela 4.3.1

KOMUNAT ME PERFORMANCË MË TË MIRË

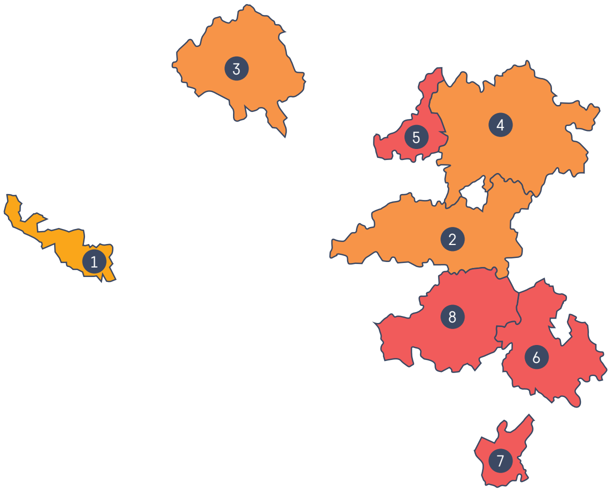

	KOMUNA	NËN-INDEKSI 3: PJESËMARRJA DHE PARASHIKUESHMËRIA
1	Junik	6.6
2	Lipjan	6.0
3	Zubin Potok	5.5
4	Prishtinë	5.3
5	Obiliq	5.0
6	Viti	4.8
7	Hani i Elezit	4.7
8	Ferizaj	4.7

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Figura 4.3.1

TË GJITHA KOMUNAT PËRFORMUESE

KOMUNA	NËN-INDEKSI 3: PJESËMARRJA DHE PARASHIKUESHMËRIA
Junik	6.6
Lipjan	6.0
Zubin Potok	5.5
Prishtinë	5.3
Obiliq	5.0
Viti	4.8
Hani i Elezit	4.7
Ferizaj	4.7
Partesh	4.6
Shtërpcë	4.6
Deçan	4.5
Shtime	4.5
Istog	4.4
Rahovec	4.3
Prizren	4.2
Skenderaj	4.2
Suharekë	4.1
Novobërdëo	4.1
Pejë	4.0
Podujevë	4.0
Gjilan	3.9
Kaçanik	3.9
Graçanicë	3.9
Malishevë	3.8
Kamenicë	3.7
Ranillug	3.7
Mamushë	3.6
Gjakovë	3.6
Vushtrri	3.5
Gllogovc	3.5
Mitrovicë	3.4
Klinë	3.4
Klokot/Klokot/Kllokot	2.9
Fushë Kosovë	2.9
Mitrovicë e Veriut	2.8
Zveçan	2.8
Dragash	2.7
Leposaviq	2.7

Renditja mesatare e pyetjeve përbërëse të nën-indeksit 3 është paraqitur në tabelën 4.3.2. Mesataret kombëtare paraqesin përgjigjet e anketës, në një shkallë prej 1 deri në 5, duke shpjeguar frekuencën, ku 1 paraqet asnjëherë ndërsa 5 paraqet gjithmonë.

Mesatarisht, në nivel kombëtar, bizneset kanë ranguar me 2.5 saktësinë kohore të informacionit nga institucionet nga maksimumi prej 5. Ndërsa pjesëmarrja aktuale në debatet publike nga bizneset ka marrë pikë më të ulëta prej 1.8. Pjesa tjetër e pyetjeve të komponentëve të nën-indeksit 3 gjithashtu shënon një nivel të ulët midis 2.2 dhe 2.9.

Pra, ekziston performancë e ulët e administratës komunale në bashkëpunimin me bizneset dhe në përafrimin e interesave të bizneseve me veprimet komunale që prekin bizneset.

Një nivel më i zbërthyer është paraqitur në Tabelën 4.3.3, ku shihen dallimet në rezultate të komponentëve të nën-indeksit 3 të IKK-së, atë të pjesëmarrjes dhe parashikueshmërisë, për çdo rajon dhe komunë. Rezultatet e performancës janë të ulëta në të gjithë tabelën dhe sinjalizojnë një rezultat të unifikuar për indeksin pavarësisht nga rajoni.

TABELA 4.3.2 Komponentët e nën-indeksit të pjesëmarrjes dhe parashikueshmërisë në nivel kombëtar

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE

NËN-INDEKSI: PJESËMARRJA DHE PARASHIKUESHMËRIA	MESATARJA NË NIVEL KOMBËTAR SHKALLA NGA 1 DERI NË 5
A jeni informuar me kohë për ndryshimet në rregulloret dhe udhëzimet administrative nga komuna? (1- kurrë, 5- gjithnjë)	2.47
Sa shpesh keni marrë pjesë në debatet publike që organizohen nga komuna? (1- kurrë, 5- gjithnjë)	1.8
Sa shpesh mendoni se rregulloret e reja komunale dhe udhëzimet administrative të ngritura gjatë debateve publike, mbrojnë interesat e bizneseve? (1- kurrë, 5- gjithnjë)	2.4
Sa shpesh prisni që rregulloret komunale të zbatohen? (1- kurrë, 5- gjithnjë)	2.9
A jeni informuar me kohë për debatet publike komunale lidhur me ndryshimet në politikat publike, rregullat dhe rregulloret komunale? (1- kurrë, 5- gjithnjë)	2.2

Tabela 4.3.3 Nën-indeksi i pjesëmarrjes dhe parashikueshmërisë për çdo rajon dhe komunë

		saktësia kohore e informatave në lidhje me rregulloret dhe politikat e reja	*frekuenca e debateve publike nga komunat*	*rregulloret e reja mbrojnë interesat e biznesit*	*pritjet për zbatimin e rregulloreve komunale*	*informimi me kohë në lidhje me debatet publike*
Rajoni	**Ferizaj**	**2.7**	**2.1**	**2.4**	**3**	**2.5**
	Ferizaj	2.1	2.5	2.3	3.5	2.7
	Hani i Elezit	3	2	2.9	3	2.5
	Kaçanik	3	1.5	1.9	2.7	2.4
	Shtërpcë	2.9	2.1	2.6	3.2	2.2
	Shtime	2.7	2.1	2.6	2.8	2.4
Rajoni	**Gjakovë**	**2.4**	**1.6**	**2.7**	**3.3**	**2.1**
	Gjakovë	2.1	1.2	2.2	3.2	2
	Junik	3.6	3.1	3.6	3.8	3.3
	Malishevë	2.2	1.3	2.8	3.2	1.8
Rajoni	**Gjilan**	**2.6**	**1.9**	**2.1**	**2.9**	**2.2**
	Gjilan	3.1	1.4	2	2.5	2.5
	Kamenicë	2.2	1.5	2.1	3.1	2.2
	Kllokot	2.6	1.7	1.6	1.7	1.7
	Novobërdë	2.6	2.4	2.3	2.3	2.2
	Partesh	3.2	3	2.2	2.2	2.4
	Ranillug	2.4	2.4	2.1	2.1	2
	Viti	2.5	1.8	2.1	4.7	2.4
Rajoni	**Pejë**	**2.5**	**1.7**	**2.3**	**3.1**	**2.3**
	Deçan	3.3	1.5	2.2	2.9	2.9
	Istog	2.4	2	2.4	3.1	2.6
	Klinë	1.8	1.5	1.9	3.3	1.7
	Pejë	2.4	1.7	2.7	3.1	1.9

		saktësia kohore e informatave në lidhje me rreg-ulloret dhe politikat e reja	*frekuenca e debateve publike nga komunat*	*rregulloret e reja mbrojnë interesat e biznesit*	*pritjet për zbatimin e rregulloreve komunale*	*informimi me kohë në lidhje me debatet publike*
Rajoni	**Mitrovica**	**2.1**	**1.7**	**2.2**	**2.7**	**2**
	Leposaviq	1.9	1.4	1.9	2.2	1.5
	Mitrovica	2.2	1.9	1.4	2.8	2
	Mitrovica e Veriut	1.9	1.4	2	2.3	1.5
	Skenderaj	2.4	1.9	2.6	2.8	2.4
	Vushtrri	1.7	1.5	2.6	2.9	1.8
	Zubin Potok	3	3	3.1	3.1	3
	Zveçan	1.7	1.4	2.2	2.3	1.5
Rajoni	**Prishtinë**	**2.6**	**1.7**	**2.7**	**3.1**	**2.5**
	Gllogoc	1.8	1.2	2.7	3.1	1.8
	Fushë Kosovë	1.5	1.2	2.3	3	1.3
	Graçanicë	2.5	1.5	2.4	2.6	2.3
	Lipjan	3.7	2	3.4	3.8	3.2
	Obiliq	2.9	2.2	2.9	3	2.8
	Podujevë	2.5	1.5	2.3	2.6	2.7
	Prishtinë	3.3	2.1	2.9	3.6	2.8
Rajoni	**Prizren**	**2.2**	**1.6**	**2.4**	**2.9**	**2.2**
	Dragash	1.6	1.4	1.9	2.5	1.4
	Mamushë	1.9	1.6	3	2.3	1.9
	Prizren	2.3	2	2.5	3.2	2.2
	Rahovec	2.9	1.3	2.5	2.9	2.8
	Suharekë	2.3	1.7	2.1	3.4	2.4

Kur klasifikohen në bazë të madhësisë së komunave, komunat me më shumë se 80000 banorë kanë pjesëmarrje pak më të lartë dhe parashikueshmëri më të madhe.

TABELA 4.3.4 Rezultati i nën-indeksit të pjesëmarrjes dhe parashikueshmërisë sipas madhësisë së komunave

MADHËSIA E KOMUNAVE	REZULTATI
0-50 000 banorë	4.0
50 000 – 80 0000 banorë	4.1
Mbi 80 000 banorë	4.3

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE

Nën-indeksi 3 i IKK-së për pjesëmarrje dhe parashikueshmëri fokusohet në nxjerrjen e një mase që vlerëson shkallën e bashkëpunimit të administratës komunale me bizneset. Dy dimensionet e vlerësuara në kuadër të këtij nën-indeksi janë: (1) shkalla në të cilën komunat përfshijnë bizneset në debate publike dhe vendimmarrje, dhe (2) sa kanë besim bizneset se mund të parashikojnë ndryshimet e politikave publike apo rregulloreve.

NËN-INDEKSI 4: KOSTOT KOHORE

Qeveritë lokale luajnë një rol vendimtar në ofrimin e shërbimeve për publikun dhe bizneset në veçanti. Procedura të shumta burokratike pengojnë operacionet efikase të bizneseve. Për më tepër, kontaktet e shpeshta ndërmjet bizneseve dhe zyrtarëve publikë ushqejnë afërsinë midis tyre, gjë që më pas mund të promovoj sjellje korruptive. Megjithatë, siç tregojnë të dhënat nga studimi i IKK-së, në përgjithësi bizneset në Kosovë kanë relativisht pak vizita nga zyrtarë komunal dhe kanë pak kontakt me zyrtarë publikë. Për më tepër, sipas raportit të të bërit biznes të Bankës Botërore për vitin 2018, Kosova është ndër 10 reformatorët më të lartë në botë. Aktualisht, Kosova renditet e 40-ta (krahasuar me vendin e 60-të për vitin 2017) nga 190 vende ranguar në bazë të lehtësisë për të bërë biznes.[11]

Nën-indeksi i lidhur me koston kohore me të cilën përballet biznesi, është llogaritur duke përdorur të dhënat për kohën që shpenzojnë bizneset gjatë vitit në kontakt me zyrtarët e qeverisë vendore për përmbushjen e detyrimeve ndaj autoriteteve lokale. Më konkretisht, për të ndërtuar këtë nën-indeks, janë përdorur informata për numrin e zyrave që bizneset duhet të vizitojnë, si dhe numrin e ditëve që shpenzojnë bizneset me zyrtarët publikë gjatë vitit, si dhe numrin e vizitave nga inspektorët përkatës lokalë.

Tabela 4.4.1 liston shtatë komunat që kanë pasur performancën më të mirë bazuar në perceptimet nga bizneset lidhur me kostot kohore. Siç pritej, rezultati është më i lartë për komunat e vogla që i shërbejnë një numri më të ulët të bizneseve në krahasim me komunat e mëdha. Komuna e Novobërdës renditet si e para me rezultatin 7.1 nga 10, e ndjekur nga Vitia dhe pesë komuna të tjera që kanë marrë të njëjtin rezultat (9.5).

Nuk ka dallim të madh në aspektin e rezultatit të këtij nën-indeksi midis komunave që rangohen më mirë dhe atyre që renditen në fund të listës. Siç shihet në figurën 4.4.1, komunat me performancë më të ulët, megjithëse me rezultat relativisht të lartë, janë Graçanica (8.4), Prishtina (8.5) dhe Deçani (8.7).

11 Banka Botërore (2018). Të bërit biznes. Profili i ekonomisë së Kosovës. http://www.doingbusiness.org/~/media/wbg/doingbusiness/documents/profiles/country/ksv.pdf

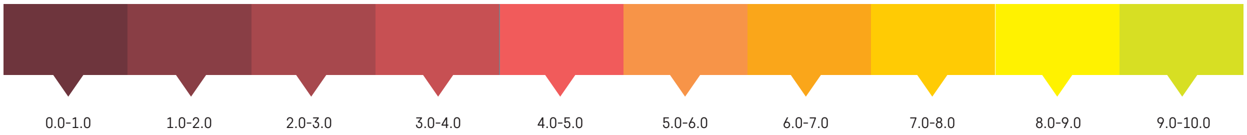

Tabela 4.4.1

KOMUNAT ME PERFORMANCË MË TË MIRË

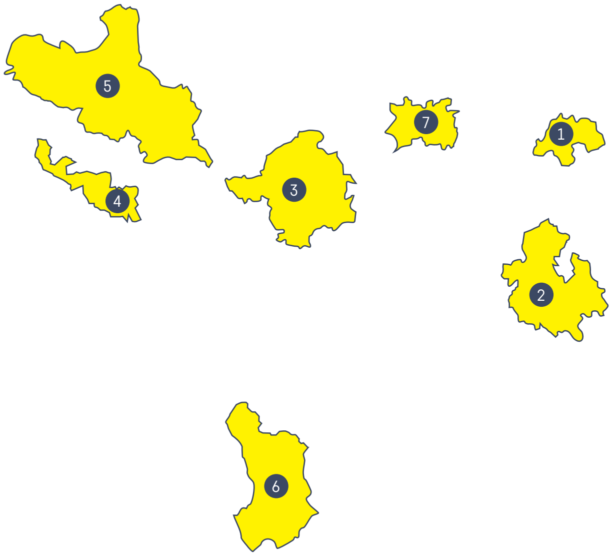

	KOMUNAT	NËN-INDEKSI 4: KOSTOT KOHORE
1	Novobërdë	9.6
2	Viti	9.5
3	Malishevë	9.5
4	Junik	9.5
5	Pejë	9.5
6	Dragash	9.5
7	Fushë Kosovë	9.5

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Figura 4.4.1

TË GJITHA KOMUNAT PËRFORMUESE

KOMUNAT	NËN-INDEKSI 4: KOSTOT KOHORE
Novobërdë	9.6
Viti	9.5
Malishevë	9.5
Junik	9.5
Pejë	9.5
Dragash	9.5
Fushë Kosovo	9.5
Rahovec	9.4
Mamushë	9.4
Leposaviq	9.4
Prizren	9.4
Gllogovc	9.4
Ranillug	9.4
Gjakovë	9.4
Mitrovica e Veriut	9.4
Partesh	9.3
Podujevë	9.3
Vushtrri	9.3
Zveçan	9.3
Istog	9.3
Lipjan	9.2
Hani i Elezit	9.2
Skenderaj	9.2
Suharekë	9.2
Kaçanik	9.2
Shtime	9.1
Zubin Potok	9.0
Mitrovicë	9.0
Gjilan	9.0
Klinë	9.0
Kllokot	8.9
Obiliq	8.9
Shtërpcë	8.9
Kamenicë	8.7
Ferizaj	8.7
Deçan	8.7
Prishtinë	8.5
Graçanicë	8.4

Në nivel kombëtar, rezultati mesatar është mesatarja e numrit aktual të ditëve (ose numrin vizitave nga inspektorët lokalë) që bizneset shpenzojnë gjatë një viti për secilin tregues që është përdorur për të llogaritur këtë nën-indeks. Bizneset në Kosovë shpenzojnë mesatarisht 3.9 ditë gjatë vitit për takime zyrtare dhe kontakte me zyrtarët lokalë. Nga ana tjetër, ata vizitohen nga inspektorët lokalë mesatarisht 4.4 herë në vit. Numri i ulët i zyrave që bizneset duhet të vizitojnë në mënyrë që të jenë në përputhje me rregulloret dhe detyrimet ndaj qeverisë vendore (p.sh. taksat), është një tregues se procedurat burokratike në institucionet publike lokale nuk po perceptohen si pengesë për operacionet e biznesit në Kosovë (tabela 4.4. 2).

Tabela 4.4.3 më poshtë paraqet rezultatet për çdo tregues në nivelin lokal dhe atë rajonal.[12] Bizneset në rajonin e Ferizajit vizitohen nga inspektorët lokal përgjatë vitit mesatarisht dy herë më shumë se mesatarja kombëtare, ndërsa bizneset që operojnë në komunat e Mitrovicës dhe Gjilanit shpenzojnë më shumë kohë me zyrtarët vendorë (4.3 ditë mesatarisht). Rajoni i Prishtinës dhe komuna e Prishtinës në veçanti, duket se janë më burokratike, pasi biznesi që vepron në këtë rajon, vizitojnë mesatarisht të paktën tre zyra kur përmbushin detyrimet e tyre ndaj administratës lokale.

TABELA 4.4.2 Komponentët e nën-indeksit të kostos kohore në nivel kombëtar

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

NËN-INDEKSI: KOSTOT KOHORE	MESATARJA NË NIVEL KOMBËTAR
Sa ditë brenda një viti keni kontakte me zyrtarët komunal, lidhur me përmbushjen e obligimeve ndaj komunës?	3.9
Sa herë gjatë vitit ju jeni vizituar nga inspektorë të ndryshëm?	4.4
Mesatarisht, sa zyra keni nevojë për të vizituar brenda një viti për të përmbushur detyrimet tuaja ndaj komunës?	2.0

12 Katrorët e ngjyrosura me të gjelbër tregojnë praninë e ulët të burokracisë (rezultati i intensitetit është më i vogël se mesatarja e kuartilit më të ulët, ndërsa katrorët me të kuqe tregojnë praninë më të lartë të burokracisë (rezultati i intensitetit është më i lartë se mesatarja e kuartalit të tretë).

Tabela 4.4.3 Nën-indeksi i kostos së kohës për çdo rajon dhe komunë

		Sa ditë brenda një viti keni kontakte me zyrtarët komunal, lidhur me përmbushjen e obligimeve ndaj komunës?	Sa herë gjatë vitit ju jeni vizituar nga inspektorë të ndryshëm?	Mesatarisht, sa zyra keni nevojë për të vizituar brenda një viti për të përmbushur detyrimet tuaja ndaj komunës?
Rajoni	**Ferizaj**	**3.8**	**6.4**	**2.5**
	Ferizaj	2.6	12.5	3
	Hani i Elezit	5.0	0.8	3
	Kaçanik	3.9	6.0	2
	Shtërpcë	4.4	10.9	2
	Shtime	3.2	1.7	4
Rajoni	Gjakovë	**3.4**	**3.1**	**1.0**
	Gjakovë	3.1	3.2	2
	Junik	4.0	3.8	0
	Malishevë	3.0	2.3	1
Rajoni	**Gjilan**	**4.3**	**4.2**	**2.0**
	Gjilan	6.5	4.8	2
	Kamenicë	6.3	6.3	4
	Kllokot	6.7	6.1	2
	Novobërdë	2.3	2.4	1
	Partesh	3.1	3.3	2
	Ranillug	3.5	3.5	1
	Viti	2.0	2.9	1
Rajoni	**Pejë**	**3.7**	**4.9**	**2.4**
	Deçan	7.0	7.9	3
	Istog	3.6	2.9	2
	Klinë	4.0	5.4	3
	Pejë	2.1	3.3	1

		Sa ditë brenda një viti keni kontakte me zyrtarët komunal, lidhur me përmbushjen e obligimeve ndaj komunës?	Sa herë gjatë vitit ju jeni vizituar nga inspektorë të ndryshëm?	Mesatarisht, sa zyra keni nevojë për të vizituar brenda një viti për të përmbushur detyrimet tuaja ndaj komunës?
Rajoni	**Mitrovica**	**4.3**	**3.4**	**2.1**
	Leposaviq	6.1	1.3	1
	Mitrovica	3.9	6.0	3
	Mitrovica e Veriut	4.6	3.0	1
	Skenderaj	3.0	4.4	2
	Vushtrri	2.7	3.5	2
	Zubin Potok	5.7	3.4	3
	Zveçan	4.1	2.4	2
Rajoni	**Prishtinë**	**3.3**	**3.4**	**3.4**
	Gllogoc	3.8	3.1	1
	Fushë Kosovë	1.5	3.9	2
	Graçanicë	7.1	10.0	4
	Lipjan	3.8	3.1	2
	Obiliq	6.7	5.0	3
	Podujevë	3.0	4.0	2
	Prishtinë	5.6	8.2	4
Rajoni	**Prizren**	**2.4**	**2.9**	**2.1**
	Dragash	1.9	3.2	2
	Mamushë	1.9	3.9	2
	Prizren	2.3	2.8	2
	Rahovec	3.0	2.6	2
	Suharekë	2.8	1.9	3

Kur zbërthen të dhënat në bazë të madhësisë së komunave, shohim se rezultati i përgjithshëm i nën-indeksit në lidhje me koston e kohës është i lartë pavarësisht nga madhësia. Megjithëse dallimi është i papërfillshëm, ekziston një korrelacion pozitiv i rezultatit të nën-indeksit të kostove kohore dhe madhësisë së komunave.

TABELA 4.4.4 Rezultati i nën indeksit të kostos së kohës sipas madhësisë së komunave

MADHËSIA E KOMUNAVE	REZULTATI
0-50 000 banorë	9.1
50 000 – 80 0000 banorë	9.3
Mbi 80 000 banorë	9.3

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Nën-indeksi i lidhur me koston kohore me të cilën përballet biznesi, është llogaritur duke përdorur të dhënat për kohën që shpenzojnë bizneset gjatë vitit në kontakt me zyrtarët e qeverisë vendore për përmbushjen e detyrimeve ndaj autoriteteve lokale. Më konkretisht, për të ndërtuar këtë nën-indeks, janë përdorur informata për numrin e zyrave që bizneset duhet të vizitojnë, si dhe numrin e ditëve që shpenzojnë bizneset me zyrtarët publikë gjatë vitit, si dhe numrin e vizitave nga inspektorët përkatës lokalë.

NËN-INDEKSI 5: TAKSAT DHE TARIFAT

Nën-indeksi 5 paraqet lehtësinë e përmbushjes së taksave dhe informalitetin e negocimit të taksave me institucionet. Në Kosovë, e vetmja taksë komunale që paguhet nga biznesi në të gjitha komunat është tatimi në pronë. Niveli i tatimit në pronë përcaktohet dhe mblidhet nga komunat, por përcaktimi i tatimit duhet të jetë në përputhje me nivelet e parapara me Ligjin e Kosovës për Tatimin në Pronë. Përveç kësaj, komunat janë gjithashtu institucionet kompetente për caktimin e taksave dhe tarifave komunale, siç janë taksat e qytetit, tarifat për disa industri, mjedis etj.

Pjesa tjetër e taksave organizohen dhe grumbullohen nga niveli qendror, pra nga Administrata Tatimore e Kosovës. Në përgjithësi, tatimi në Kosovë nuk konsiderohet një pengesë e madhe për zhvillimin e biznesit. Raporti i të bërit biznes i Bankës Botërore (2017) e rendit Kosovën si ekonominë e 45-të në botë për lehtësinë e pagimit të taksave. Në nivel kombëtar, numri i pagesave tatimore që kryhen çdo vit është 10, duke e vendosur Kosovën në të njëjtin nivel me vendet e OECD-së.

Nën-indeksi 5 i IKK-së për taksat dhe tarifat analizon se si bizneset perceptojnë barrën e përgjithshme të taksave dhe tarifave të ngarkuara. Përveç kësaj, nën-indeksi vlerëson masën në të cilën bizneset e konsiderojnë të pranueshëm procesin e negocimit informal të taksave.

Figura 4.5.1 tregon rezultatet e nën-indeksit të 5-të për të gjitha komunat dhe rajonet në Kosovë. Në një shkallë prej 1-10, rezultati maksimal prej 7.9 për nën-indeksin e taksave dhe tarifave është shënuar nga komuna e Lipjanit, e ndjekur nga Vitia, Podujeva dhe Peja.

.

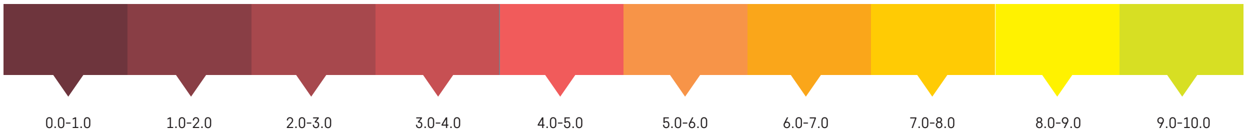

Tabela 4.5.1

KOMUNAT ME PERFORMANCË MË TË MIRË

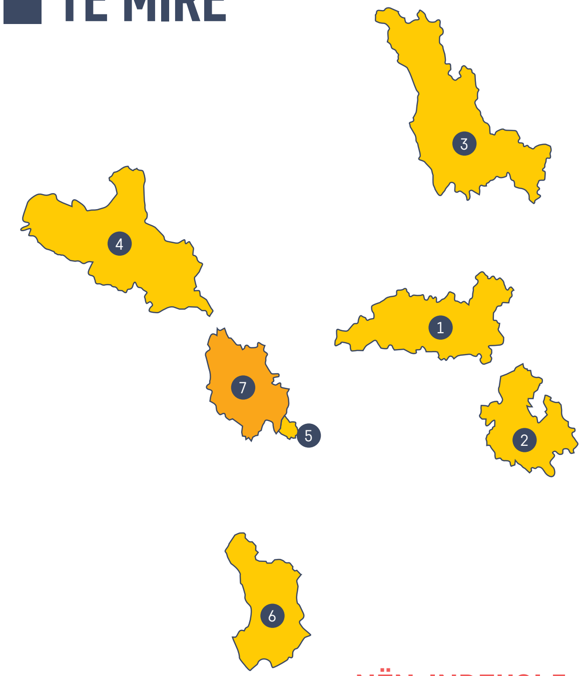

	KOMUNA	NËN-INDEKSI 5: TAKSAT DHE TARIFAT
1	Lipjan	7.9
2	Viti	7.7
3	Podujevë	7.5
4	Pejë	7.4
5	Mamushë	7.2
6	Dragash	7.1
7	Rahovec	7.0

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Figura 4.5.1

TË GJITHA KOMUNAT PËRFORMUESE

KOMUNA	NËN-INDEKSI 5: TAKSAT DHE TARIFAT
Lipjan	7.9
Viti	7.7
Podujevë	7.5
Pejë	7.4
Mamushë	7.2
Dragash	7.1
Rahovec	7.0
Gjakovë	6.9
Kllokot	6.9
Istog	6.9
Novobërdë	6.9
Ranillug	6.8
Partesh	6.7
Prizren	6.7
Suharekë	6.7
Deçan	6.4
Fushë Kosovo	6.4
Ferizaj	6.2
Malishevë	6.2
Kaçanik	6.1
Mitrovicë	6.1
Gllogovc	6.1
Graçanicë	6.0
Skenderaj	6.0
Gjilan	6.0
Vushtrri	6.0
Kamenicë	6.0
Junik	6.0
Obiliq	6.0
Shtime	5.6
Hani i Elezit	5.6
Prishtinë	5.5
Zveçan	4.8
Klinë	4.7
Leposaviq	4.6
Shtërpcë	4.4
Mitrovica e Veriut	4.3
Zubin Potok	4.2

Renditja mesatare e pyetjeve përbërëse të nën-indeksit 5 është paraqitur në tabelën 4.5.2. Mesataret në nivel vendi paraqesin përgjigjet nga anketimi. Së pari, firmat besojnë se në industritë e tyre përkatëse, firmat deklarojnë 77 për qind të shitjeve për qëllime tatimore.

Komponenti i mëposhtëm i nën-indeksit mat masën në të cilën ndërmarrjet e konsiderojnë komunikimin joformal me zyrtarët komunal si të pranueshëm. Në një rangim prej 1 deri në 5, ku 1 është 'nuk pajtohem' dhe 5 është 'pajtohem plotësisht', në nivel kombëtar, firmat kanë vlerësuar me një mesatare prej 2.9 pranueshmërinë e komunikimit joformal me zyrtarë.

Dy komponentët e mbetur të nën-indeksit matin drejtpërdrejt nëse taksat dhe tarifat vendore konsiderohen pengesa të rëndësishme në afarizëm. Rezultatet agregate janë në përputhje qëndrimin e përgjithshëm që taksat nuk pengojnë funksionimin e tregut në situatën aktuale në Kosovë. Firmat kanë treguar një qëndrim neutral ndaj pretendimeve se taksat janë barriera për biznesin e tyre, apo ndaj pretendimeve se gjobat komunale janë tepër të larta.

TABELA 4.5.2 Komponentët e nën-indeksit të taksave dhe tarifave në nivel kombëtar

NËN-INDEKSI: TAKSAT DHE TARIFAT	MESATARJA NË NIVEL KOMBËTAR
Çfarë përqindje të shitjeve vjetore, një ndërmarrje në sektorin tuaj të biznesit deklaron për qëllime tatimore? (Mes).	77.4%
Komunikimi informal me zyrtarët komunalë është i pranueshëm. (1- nuk pajtohem fare, 5- pajtohen plotësisht)	2.9
Tatimet dhe taksat komunale janë një pengesë e madhe për biznesin. (1- nuk pajtohem fare, 5- pajtohen plotësisht)	2.9
Si e vlerësoni nivelin e gjobave komunale? (1-shumë i ulët, 5 - shumë i lartë)	3.1

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

TABELA 4.5.3. Nën-indeksi i Taksave dhe Tarifave për çdo rajon dhe komunë

		% e shitjeve të deklaruara për tatime	Komunikimi informal me zyrtarët komunalë është i pranueshëm	Tatimet dhe taksat komunale janë një pengesë e madhe për biznesin	Gjobat komunale janë të larta
Rajoni	**Ferizaj**	**79.4**	**3**	**3.2**	**2.9**
	Ferizaj	83.5	2.2	3.8	3
	Hani i Elezit	80.7	3.2	3.5	2.6
	Kaçanik	71.1	2.9	2.7	2.9
	Shtërpcë	12	3.9	2.4	3.1
	Shtime	84.9	3.3	3.6	2.8
Rajoni	**Gjakovë**	**78.7**	**3.4**	**2.7**	**3.7**
	Gjakovë	89.6	3.6	2.2	3.8
	Junik	74.1	3.7	2.7	3.3
	Malishevë	71.5	3.2	3.1	3.7
Rajoni	**Gjilan/Gnjilane**	**87.4**	**2.5**	**2.7**	**2.9**
	Gjilan	70.6	2.8	3.7	3.7
	Kamenicë	67.7	3	3.1	3.3
	Kllokot	98.3	2.5	2.6	2.8
	Novobërdë	100	2.6	2.8	2.8
	Partesh	100	2.9	3	3.1
	Ranillug	95	2.5	2.6	2.7
	Viti	97.3	1.5	1.3	1.8
Rajoni	**Pejë**	**72.1**	**2.4**	**2.7**	**2.8**
	Deçan	83.5	2.9	2.5	2.8
	Istog	60.2	1.7	2.1	2.9
	Klinë	46.7	3.1	3.5	2.6
	Pejë	98.9	1.8	2.7	2.9

		% e shitjeve të deklaruara për tatime	Komunikimi informal me zyrtarët komunalë është i pranueshëm	Tatimet dhe taksat komunale janë një pengesë e madhe për biznesin	Gjobat komunale janë të larta
Rajoni	**Mitrovica**	**62.4**	**3.4**	**3.2**	**3.3**
	Leposaviq	40.8	3.2	2.7	1.8
	Mitrovica	84.8	3.3	4.3	4.3
	Mitrovica e Veriut	37.1	3.2	3.3	2
	Skenderaj	70.7	3.6	3.3	4.1
	Vushtrri	75.2	3.8	2.8	3.5
	Zubin Potok	13.2	3.5	2.7	2.5
	Zveçan	44	3.2	2.7	1.9
Rajoni	**Prishtinë**	**86.5**	**3**	**3.1**	**3.4**
	Gllogoc	69	3.1	3.5	4
	Fushë Kosovë	92.1	2.6	3.1	2.6
	Graçanicë	100	4	3.6	3.5
	Lipjan	99.9	1.9	2.2	3.5
	Obiliq	79.6	3	3.4	3.1
	Podujevë	98	2.2	2.2	3.1
	Prishtinë	69.5	3.8	3.3	3.4
Rajoni	**Prizren**	**93.2**	**2.8**	**3**	**3.6**
	Dragash	92.8	2.2	2.7	3
	Mamushë	77.7	2.1	2.1	3.2
	Prizren	98.9	3.3	3.4	3.9
	Rahovec	93.4	2.8	2.9	3.6
	Suharekë	98.6	3.4	3.8	4.2

Kur klasifikohen në bazë të madhësisë së komunave, komunat me më shumë se 50 000 banorë kanë rangim më të mirë për sa i përket taksave dhe tarifave.

TABELA 4.5.4 Nën-indeksi i taksave dhe tarifave në bazë të madhësisë së komunave

MADHËSIA E KOMUNAVE	REZULTATI
0-50 000 banorë	6.0
50 000 – 80 0000 banorë	6.2
Mbi 80 000 banorë	6.2

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Nën-indeksi 5 i IKK-së për taksat dhe tarifat analizon se si bizneset perceptojnë barrën e përgjithshme të taksave dhe tarifave të ngarkuara. Përveç kësaj, nën-indeksi vlerëson masën në të cilën bizneset e konsiderojnë të pranueshëm procesin e negocimit informal të taksave.

NËN-INDEKSI 6: ADMINISTRATA LOKALE

Qeveria lokale gjithnjë ka luajtur një rol jetësor në zhvillimin ekonomik lokal. Aftësia e administratës së qeverisjes vendore në krijimin e një mjedisi të mirë afarist, është një faktor thelbësor për aktivitetet e biznesit në një ekonomi lokale. Një administratë lokale profesionale dhe efikase është një domosdoshmëri për të siguruar cilësinë e jetës për qytetarët.

Efikasiteti dhe profesionalizmi i administratës lokale është vlerësuar nëpërmjet disa treguesve që synojnë të kapin ndikimin që administrata lokale ka në aktivitetet e biznesit. Bizneseve iu është kërkuar të vlerësojnë nivelin profesional të zyrtarëve vendorë, të japin informacion rreth angazhimit të mundshëm në praktikat korruptive me zyrtarët lokalë, si dhe perceptimin e tyre rreth rëndësisë së lidhjeve për sa i përket aktiviteteve të prokurimit publik në nivel lokal. Përveç kësaj, bizneset kanë ofruar informacione edhe rreth subvencioneve të marra nga pushteti vendor dhe gjithashtu nëse komuna ku ata veprojnë ka një zyrë të përkrahjes së bizneseve për të promovuar mundësitë e investimeve në atë komunë.

Bazuar në informatat nga treguesit e mësipërm, në përgjithësi, administrata lokale në Kosovë nuk perceptohet si shumë profesionale. Komunat e vogla në Kosovë, shumica e tyre me më pak se 50 mijë banorë, renditen në krye të listës. Niveli më i lartë i këtij nën-indeksi është 5.8 dhe i takon komunës së Rahovecit pasuar nga Lipjani (5.5) dhe Dragashi (5.4). Lista e shtatë komunave kryesore është dhënë në tabelën 4.6.1.

Pesë komunat e fundit në lidhje me administratën publike kanë marrë një rezultat prej më pak se 4 pikë. Ndër këto pesë komuna, dy prej tyre janë të mëdha, gjegjësisht Mitrovica dhe Gjilani me 3.7 përkatësisht 3.9 pikët (Figura 4.6.1).

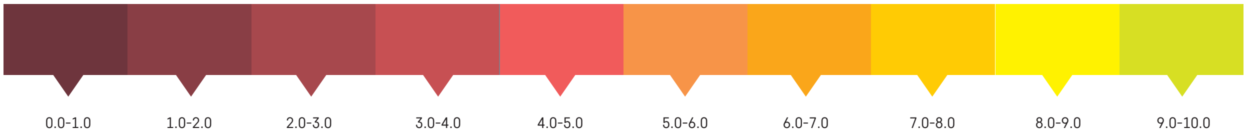

Tabela 4.6.1

KOMUNAT ME PERFORMANCË MË TË MIRË

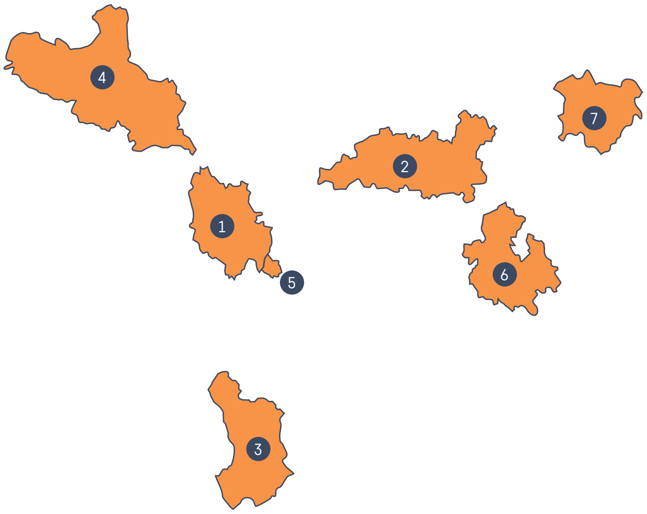

	KOMUNA	NËN-INDEKSI 6: ADMINISTRATA LOKALE
1	Rahovec	5.8
2	Lipjan	5.5
3	Dragash	5.4
4	Zubin Potok	5.3
5	Mamushë	5.3
6	Viti	5.2
7	Ranillug	5.2

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Figura 4.6.1

TË GJITHA KOMUNAT PËRFORMUESE

KOMUNA	NËN-INDEKSI 6: ADMINISTRATA LOKALE
Rahovec	5.8
Lipjan	5.5
Dragash	5.4
Zubin Potok	5.3
Mamushë	5.3
Viti	5.2
Ranillug	5.2
Suharekë	5.1
Gjakovë	5.0
Gllogovc	5.0
Obiliq	4.9
Malishevë	4.9
Štrpce	4.9
Istog	4.9
Hani i Elezit	4.9
Prizren	4.9
Ferizaj	4.8
Pejë	4.7
Kamenicë	4.7
Prishtinë	4.6
Kaçanik	4.6
Junik	4.6
Fushë Kosovo	4.6
Shtime	4.5
Novobërdë	4.5
Vushtrri	4.4
Leposaviq	4.4
Deçan	4.3
Podujevë	4.3
Skenderaj	4.2
Zveçan	4.1
Mitrovica e Veriut	4.1
Graçanicë	4.0
Gjilan	3.9
Kllokot	3.9
Partesh	3.8
Mitrovicë	3.7
Klinë	3.4

Në nivel kombëtar, administrata lokale ishte një nga dy nën-indekset me vlerësimin më të ulët. Kjo mund të shihet edhe kur shikohen të dhënat për çdo tregues individual. Niveli profesional i zyrtarëve vendorë në një shkallë nga 1 në 5 (ku 1 është i ulët dhe 5 i lartë), mesatarisht është vlerësuar me një rezultat prej 3.2, duke treguar nivel të moderuar të profesionalizmit. Megjithatë, vetëm 2.4% e të gjitha bizneseve të anketuara kanë pranuar se kanë i kanë dhënë mito zyrtarëve lokalë në të kaluarën. Përveç kësaj, bizneset treguan se dhënia e mitos zyrtarëve vendorë nuk është treguar efikase pasi rezultati mesatar për këtë çështje ishte 2.4 në një shkallë prej 1 deri në 5, ku 1 ishte shumë joefikase dhe 5 shumë efikase. Numri i firmave që përfitojnë nga subvencionet lokale është relativisht i vogël (4.2%), ndërsa 19% e tyre kanë deklaruar se janë të vetëdijshëm se në komunat e tyre ka zyra të posaçme për promovimin e mundësive për biznes dhe investime. Lidhjet me zyrtarë publikë, deri diku perceptohen si të rëndësishme për marrjen e tenderëve publikë, duke u vlerësuar me rezultat mesatar në nivel kombëtar prej 3.6 në një shkallë nga 1 deri në 5, ku 1 është 'nuk pajtohem fare' dhe 5 është 'pajtohem plotësisht '(Tabela 4.6.2).

Në nivel rajonal, zyrtarët lokalë në rajonin e Mitrovicës janë vlerësuar si më pak profesionalë, sipas sipas bizneseve që operojnë në atë rajon. Korrupsioni lokal është më i përhapur në rajonin e Gjilanit, kryesisht në dy komunat më të mëdha, Gjilan dhe Kamenicë. Bizneset në rajonin e Ferizajt duket se kanë përfituar, mesatarisht, më shumë se rajonet e tjera ku 4.7% e bizneseve (15% në komunën e Ferizajit) kanë pasur akses në subvencione lokale gjatë tre viteve të fundit (Tabela 4.6.3).[13]

TABELA 4.6.2 Komponentët e nën-indeksit të administratës lokale në nivel kombëtar

BURIMI:
ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE

NËN-INDEKSI: ADMINISTRATA LOKALE	MESATARJA NË NIVEL KOMBËTAR
Si e vlerësoni nivelin profesional të zyrtarëve lokalë?	3.2
A i keni dhënë mito ndonjëherë zyrtarëve lokalë?	2.4 % Po
Sa efikase është dhënia e mitos zyrtarëve vendorë për të marrë shërbime publike?	2.8
A ka përfituar kompania juaj nga subvencionet lokale gjatë 3 viteve të fundit?	4.2% Po
A ka komuna juaj një zyrë të posaçme për promovimin e mundësive për investime?	19.2% Po
Lidhjet janë të rëndësishme për të marrë tenderë publikë në nivel lokal.	3.6

13 Katrorët e ngjyrosura me të kuqe tregojnë rezultat të pakënaqshëm (rezultati më i vogël se kuartili i parë), ndërsa qelizat me ngjyrë të gjelbër tregojnë rezultatin e pranueshëm (rezultati më i lartë se kuartali i tretë).

TABELA 4.6.3 Nën-indeksi i administratës lokale për çdo rajon dhe komunë

		Si e vlerësoni nivelin profesional të zyrtarëve lokalë?	A i keni dhënë mito ndonjëherë zyrtarëve lokalë?	Sa efikase është dhënia e mitos zyrtarëve vendorë për të marrë shërbime publike?	A ka përfituar kompania juaj nga subvencionet lokale gjatë 3 viteve të fundit?	A ka komuna juaj një zyrë të posaçme për promovimin e mundësive për investime?	Lidhjet janë të rëndësishme për të marrë tenderë publikënë nivel lokal.
Rajoni	**Ferizaj**	3.4	3.1%	2.5	5.7%	12.7%	3.6
	Ferizaj	3.3	7.1%	2.6	15.0%	6.0%	3.5
	Hani i Elezit	3.4	0.0%	2.7	2.0%	13.3%	2.9
	Kaçanik	3.2	5.1%	2.3	4.1%	16.0%	4.1
	Shtërpcë	3.6	1.3%	2.6	4.1%	26.3%	3.7
	Shtime	3.6	0.0%	2.8	1.0%	0.0%	3.3
Rajoni	**Gjakovë**	3.2	0.4%	2.0	4.2%	38.1%	4.1
	Gjakovë	3.2	1.0%	1.4	8.1%	23.1%	4.3
	Junik	3.6	0.0%	2.8	0.0%	8.3%	3.6
	Malishevë	3.0	0.0%	2.5	2.5%	56.1%	4.2
Rajoni	**Gjilan**	3.1	7.8%	3.0	4.7%	10.6%	3.4
	Gjilan	3.1	25.0%	3.6	2.0%	23.8%	4.7
	Kamenicë	3.2	12.2%	2.8	6.3%	19.4%	3.6
	Kllokot	2.2	0.0%	3.3	0.0%	4.2%	3.3
	Novobërdë	3.3	0.0%	3.7	5.3%	5.5%	2.7
	Partesh	2.9	2.0%	4.2	2.0%	2.0%	3.5
	Ranillug	3.2	0.0%	3.3	20.9%	21.4%	2.4
	Viti	3.5	3.0%	1.4	2.0%	3.2%	3.0
Rajoni	**Pejë**	3.0	1.8%	3.0	2.5%	22.8%	3.9
	Deçan	2.8	2.0%	2.5	0.0%	17.2%	4.0
	Istog	3.2	2.0%	2.9	4.1%	42.9%	3.8
	Klinë	2.5	3.0%	4.3	4.0%	0.0%	4.0
	Pejë	3.4	0.0%	2.9	2.1%	30.0%	4.0

		Si e vlerësoni nivelin profesional të zyrtarëve lokalë?	A i keni dhënë mito ndonjëherë zyrtarëve lokalë?	Sa efikase është dhënia e mitos zyrtarëve vendorë për të marrë shërbime publike?	A ka përfituar kompania juaj nga subvencionet lokale gjatë 3 viteve të fundit?	A ka komuna juaj një zyrë të posaçme për promovimin e mundësive për investime?	Lidhjet janë të rëndësishme për të marrë tenderë publikë në nivel lokal.
Rajoni	**Mitrovica**	2.8	1.4%	3.4	3.5%	21.0%	3.7
	Leposaviq	2.8	0.0%	2.5	6.9%	16.7%	4.2
	Mitrovica	2.0	0.0%	3.8	0.0%	5.5%	3.3
	Mitrovica e Veriut	2.7	5.7%	3.5	8.0%	13.5%	3.8
	Skenderaj	3.0	0.0%	3.6	4.3%	13.6%	3.6
	Vushtrri	3.1	0.0%	3.5	3.1%	43.3%	4.4
	Zubin Potok	3.7	0.0%	2.4	0.0%	25.0%	2.6
	Zveçan	2.7	4.3%	3.4	2.3%	18.8%	3.8
Rajoni	**Prishtinë**	3.5	1.1%	2.7	4.0%	21.6%	3.8
	Gllogoc	3.1	1.0%	2.9	1.1%	58.7%	3.8
	Fushe Kosovë	3.2	0.0%	2.1	0.0%	5.3%	3.7
	Graçanicë	3.7	0.0%	4.2	10.0%	10.2%	4.3
	Lipjan	3.6	2.0%	2.1	6.2%	50.0%	3.8
	Obiliq	3.7	2.0%	2.4	5.1%	9.5%	3.4
	Podujevë	3.3	0.0%	3.5	2.0%	11.8%	3.6
	Prishtinë	3.6	2.4%	2.8	3.5%	18.0%	3.8
Rajoni	**Prizren**	3.6	1.8%	2.2	4.0%	20.0%	2.9
	Dragash	3.2	1.0%	1.8	3.0%	8.6%	2.3
	Mamushë	3.5	1.3%	1.8	2.6%	0.0%	2.2
	Prizren	3.5	5.8%	2.3	0.8%	14.8%	3.6
	Rahovec	3.4	0.0%	2.7	7.9%	70.0%	3.1
	Suharekë	4.2	0.0%	2.2	6.0%	6.5%	3.6

Perceptimi i bizneseve nuk ndryshon ndjeshëm kur kontrollohet për madhësinë e komunave (Figura 4.6.2). Megjithatë, siç e kemi parë edhe nga lista e mësipërme, komunat e mesme janë renditur më lartë.

TABELA 4.6.4 Nën-indeksi i administratës lokale në bazë të madhësisë së komunave

MADHËSIA E KOMUNAVE	REZULTATI
0-50 000 banorë	4.6
50 000 – 80 0000 banorë	4.8
Mbi 80 000 banorë	4.6

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE

Efikasiteti dhe profesionalizmi i administratës lokale është vlerësuar nëpërmjet disa treguesve që synojnë të kapin ndikimin që administrata lokale ka në aktivitetet e biznesit. Bizneseve iu është kërkuar të vlerësojnë nivelin profesional të zyrtarëve vendorë, të japin informacion rreth angazhimit të mundshëm në praktikat korruptive me zyrtarët lokalë, si dhe perceptimin e tyre rreth rëndësisë së lidhjeve për sa i përket aktiviteteve të prokurimit publik në nivel lokal.

NËN-INDEKSI 7: FUQIA PUNËTORE DHE SHËRBIMET MBËSHTETËSE PËR BIZNESE

Nën-indeksi 7 përshkruan cilësinë e fuqisë punëtore në dispozicion të bizneseve në secilën komunë, si dhe shërbimet mbështetëse që administratat komunale u ofrojnë atyre.

Tregu i punës në Kosovë karakterizohet me një nivel të lartë inaktiviteti prej 56.5 përqind të popullsisë në moshë pune.[14] Shkalla e përgjithshme e papunësisë është 30 për qind, ndërsa normat janë më të larta të papunësisë janë tek gratë dhe të rinjtë në moshë pune.

Problemet ekzistojnë si në anën e kërkesës ashtu edhe të ofertës së tregut. Një çështje e cila citohet shpesh nga bizneset është mospërputhja e aftësive dhe cilësisë së fuqisë punëtore dhe kërkesave të punëdhënësve. Të dhënat e anketës për IKK (2018) tregojnë se në nivel kombëtar, 40 përqind e firmave kanë pasur probleme me punësimin e punonjësve të rinj gjatë dy viteve të fundit për shkak të mungesës së punëkërkuesve të kualifikuar. Nën-indeksi 7 i IKK-së shqyrton këto fenomene duke vlerësuar kënaqshmërinë e bizneseve me nivelin e arsimit dhe aftësitë profesionale të ofruara në treg. Treguesi gjithashtu vlerëson shkallën në të cilën komunat janë të angazhuara në përkrahjen e një ndërveprimi më të mirë ndërmjet punëkërkuesve dhe bizneseve, përmes shërbimeve këshilluese dhe mbështetëse.

Figura 4.7.1 tregon rezultatet e nën-indeksit 7 për të gjitha komunat në Kosovë. Performanca e përgjithshme e komunave në këtë tregues është e pakënaqshme. Rezultati i nën-indeksit në nivel kombëtar është 4.7, duke sinjalizuar një përputhje të dobët të kërkesës dhe ofertës për punë, dhe mbështetjen e pamjaftueshme të biznesit.

Në nivel komunal, komunat që rangohen më së miri janë Parteshi, Kllokoti, Ferizaji, Rahoveci, Skenderaji dhe Vushtrria.

14 Agjencia e Statistikave të Kosovës (2017). Anketa e fuqisë punëtore. http://ask.rks-gov.net/media/3815/labour-force-survey-q3-2

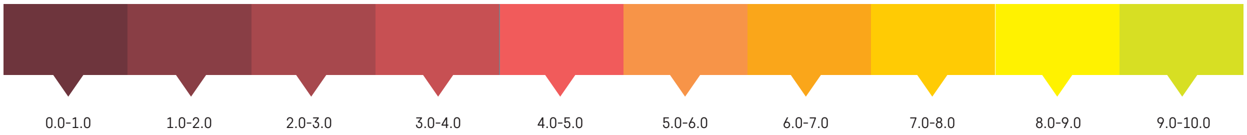

Tabela 4.7.1

KOMUNAT ME PERFORMANCË MË TË MIRË

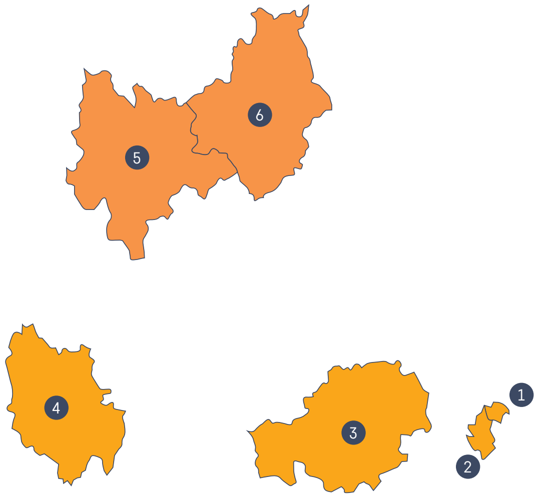

	KOMUNAT	NËN-INDEKSI 7: FUQIA PUNËTORE DHE SHËRBIMET MBËSHTETËSE PËR BIZNESE
1	Partesh	6.4
2	Kllokot	6.4
3	Ferizaj	6.3
4	Rahovec	6.2
5	Skenderaj	6.0
6	Vushtrri	6.0

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Figura 4.7.1

TË GJITHA KOMUNAT PËRFORMUESE

KOMUNAT	NËN-INDEKSI 7: FUQIA PUNËTORE DHE SHËRBIMET MBËSHTETËSE PËR BIZNESE
Partesh	6.4
Kllokot	6.4
Ferizaj	6.3
Rahovec	6.2
Skenderaj	6.0
Vushtrri	6.0
Hani i Elezit	5.8
Obiliq	5.7
Kaçanik	5.4
Mitrovicë	5.4
Gllogovc	5.2
Kamenicë	5.1
Gjakovë	5.1
Lipjan	5.0
Suharekë	4.9
Deçan	4.9
Podujevë	4.8
Viti	4.7
Gjilan	4.7
Prishtinë	4.7
Junik	4.7
Istog	4.5
Zubin Potok	4.5
Novobërdë	4.4
Malishevë	4.3
Graçanicë	4.2
Shtërpcë	4.1
Fushë Kosovo	4.0
Zveçan	4.0
Dragash	4.0
Shtime	4.0
Prizren	3.9
Mitrovica e Veriut	3.8
Pejë	3.5
Leposaviq	3.3
Ranillug	3.3
Klinë	3.2
Mamushë	3.0

Tabela 4.7.2 raporton rezultatet mesatare të pyetjeve të komponentëve të nën-indeksit 7. Mesatarja kombëtare paraqet përgjigjet e anketës.

Në një shkallë prej 1 deri në 5, ku 1 është shumë e ulët dhe 5 është e shkëlqyeshme, mesatarisht, bizneset në nivel kombëtar vlerësojnë me 3.3 cilësinë e arsimit të tregut lokal të punës. Në mënyrë të ngjashme, ata vlerësojnë cilësinë e trajnimit profesional të punëtorëve në tregun lokal me 3.2.

Dy komponentët e mbetur të nën-indeksit vlerësojnë shërbimin ekzistues të mbështetjes nga komunat për operacionet e biznesit, duke përfshirë mbështetjen në shërbimet e rekrutimit. Ky tregues tregon se vetëm 40 përqind e bizneseve të intervistuara raportojnë se komunat në të cilat ato janë të bazuara ofrojnë shërbime mbështetëse për biznesin.

TABELA 4.7.2 Komponentët e nën-indeksit të fuqisë punëtore dhe shërbimeve mbështetëse për biznese, në nivel kombëtar

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

NËN-INDEKSI: FUQIA PUNËTORE DHE SHËRBIMET MBËSHTETËSE PËR BIZNESE	MESATARJA NË NIVEL KOMBËTAR
Si e vlerësoni cilësinë e arsimimit të punëtorëve që ofron tregu lokal i punës? (1- shumë i ulët, 5- i shkëlqyer)	3.3
Si e vlerësoni cilësinë e trajnimit profesional të punëtorëve që ofron tregu lokal? (1- shumë i ulët, 5- i shkëlqyer)	3.2
A ofron komuna juaj shërbime mbështetëse për bizneset? (% po)	40.3%
Nëse po, a jeni mbështetur ndonjëherë në këto shërbime që ofron komuna? (% po)	14.2%

TABELA 4.7.3 Nën-indeksi fuqia punëtore dhe shërbimet mbështetëse për biznese për çdo rajon dhe komunë

		cilësia e arsimit të tregut të punës	cilësia e aftësive profesionale	shërbime mbështetëse për bizneset	përdorimi i shërbimeve mbështetëse
Rajoni	**Ferizaj**	**3.4**	**3.4**	**0.41**	**0.204**
	Ferizaj	3.5	3.4	71.90%	38.60%
	Hani i Elezit	3.4	3.3	50.00%	44.40%
	Kaçanik	3.3	3.5	50.00%	29.20%
	Shtërpcë	3.4	3.2	17.20%	5.30%
	Shtime	3.4	3.4	5.30%	5.30%
Rajoni	**Gjakovë**	**3.4**	**3**	**0.513**	**0.059**
	Gjakovë	3.1	3.1	72.00%	4.20%
	Junik	3.6	3.4	22.20%	16.70%
	Malishevë	3.6	2.8	33.70%	6.50%
Rajoni	**Gjilan**	**3**	**2.9**	**0.498**	**0.266**
	Gjilan	2.8	3	62.90%	8.80%
	Kamenicë	3.1	3.1	61.70%	17.60%
	Kllokot	3.2	3.3	79.50%	47.10%
	Novobërdë	2.4	2.3	58.70%	25.50%
	Partesh	3.6	3.5	52.90%	60.60%
	Ranillug	2.3	2.2	17.90%	20.00%
	Viti	3.3	3	19.20%	39.30%
Rajoni	**Pejë**	**3.1**	**3.1**	**0.223**	**0.11**
	Deçan	3.1	3.2	28.40%	33.30%
	Istog	2.9	3.2	42.70%	12.30%
	Klinë	3	2.9	0.00%	0.00%
	Pejë	3.4	3	2.60%	0.00%

		cilësia e arsimit të tregut të punës	cilësia e aftësive profesionale	shërbime mbështetëse për bizneset	përdorimi i shërbimeve mbështetëse
Rajoni	**Mitrovica**	**3.4**	**3.2**	**0.682**	**0.075**
	Leposaviq	3.1	3	0.00%	0.00%
	Mitrovica	3.3	3.3	77.30%	3.50%
	Mitrovica e Veriut	3	2.8	25.70%	3.90%
	Skenderaj	3.5	3.4	90.90%	9.80%
	Vushtrri	3.6	3.3	81.10%	18.80%
	Zubin Potok	3.5	3.4	28.60%	2.60%
	Zveçan	3.2	2.9	27.60%	2.20%
Rajoni	**Prishtinë**	**3.4**	**3.4**	**0.437**	**0.087**
	Gllogoc	3.4	3.2	64.20%	6.40%
	Fushë Kosovë	3.3	3.2	16.70%	4.90%
	Graçanicë	3.1	2.9	32.70%	11.00%
	Lipjan	3	3.3	66.10%	5.00%
	Obiliq	3.3	3.2	74.70%	19.40%
	Podujevë	3.9	3.9	15.50%	5.80%
	Prishtinë	3.7	3.8	18.80%	9.90%
Rajoni	**Prizren**	**3.3**	**3.3**	**0.279**	**0.049**
	Dragash	3.3	3.3	14.00%	2.00%
	Mamushë	2.2	2.6	2.60%	19.20%
	Prizren	3.2	3.1	23.60%	0.80%
	Rahovec	3.6	3.7	85.70%	12.30%
	Suharekë	4.2	4	15.20%	4.00%

Kur klasifikohen në bazë të madhësisë së komunave, komunat mesatare me 50000-80000 banorë duket se kanë shërbime më të mira të tregut të punës dhe shërbimeve mbështetëse.

TABELA 4.7.4 Nën-indeksi fuqia punëtore dhe shërbimet mbështetëse për biznese në bazë të madhësisë së komunave

MADHËSIA E KOMUNAVE	REZULTATI
0-50 000 banorë	4.5
50 000 – 80 0000 banorë	5.5
Mbi 80 000 banorë	4.7

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Nën-indeksi 7 i IKK-së shqyrton këto fenomene duke vlerësuar kënaqshmërinë e bizneseve me nivelin e arsimit dhe aftësitë profesionale të ofruara në treg. Treguesi gjithashtu vlerëson shkallën në të cilën komunat janë të angazhuara në përkrahjen e një ndërveprimi më të mirë ndërmjet punëkërkuesve dhe bizneseve, përmes shërbimeve këshilluese dhe mbështetëse.

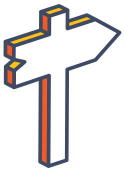

NËN-INDEKSI 8: INFRASTRUKTURA LOKALE

Nën-indeksi i fundit paraqet perceptimin e bizneseve në lidhje me aspekte të ndryshme të infrastrukturës lokale. Një infrastrukturë e mirë fizike u mundëson bizneseve që të integrohen më mirë në zinxhirin e vlerës dhe të lëvizin me efikasitet mallrat dhe shërbimet e tyre nëpër rajone të ndryshme. Infrastruktura ndikon në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë në aktivitetet lokale shoqëroro-ekonomike. Mungesa e infrastrukturës fizike mund të jetë një pengesë e madhe dhe e kushtueshme për tu kapërcyer nga bizneset. Territori i Kosovës ka një infrastrukturë rrugore relativisht të mirë; rrjeti rrugor përbëhet nga rreth 630 km të rrugëve kryesore. [15]

Përveç cilësisë së rrugëve, nën-indeksi i IKK-së për infrastrukturën lokale vlerëson edhe cilësinë e sistemit të kanalizimit, mirëmbajtjen dhe grumbullimin e mbeturinave, qasjen në rrjetin publik të furnizimit me ujë, si dhe furnizimin e rregullt të energjisë dhe ujit. Ai gjithashtu siguron informacion mbi shkallën e arkëtimit nga konsumatorët për shërbimet e furnizimit me ujë.

Bazuar në perceptimin e bizneseve, tabela më poshtë tregon renditjen e shtatë komunave me performancë më të lartë në aspektin e infrastrukturës lokale. Komuna e Rahovecit kryeson listën me një rezultat mesatar të nën-indeksit prej 7.6 pikësh, pasuar nga Suhareka (7.5) dhe Lipjani (7.3)

Renditja e plotë për të gjitha 38 komunat është paraqitur në figurën 4.8.1. Komunat që kanë pasur rezultatin më të ulët janë Leposaviqi (5.2), Deçani (5.6) dhe Klina (5.6).

15 Qeveria e Kosovës. Bizneset/Infrastruktura/Rrugët. https://www.rks-gov.net/en-US/Bizneset/Infrastruktura/Pages/Rruget.aspx

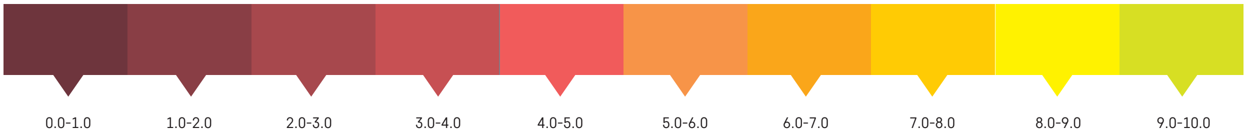

Tabela 4.8.1

KOMUNAT ME PERFORMANCË MË TË MIRË

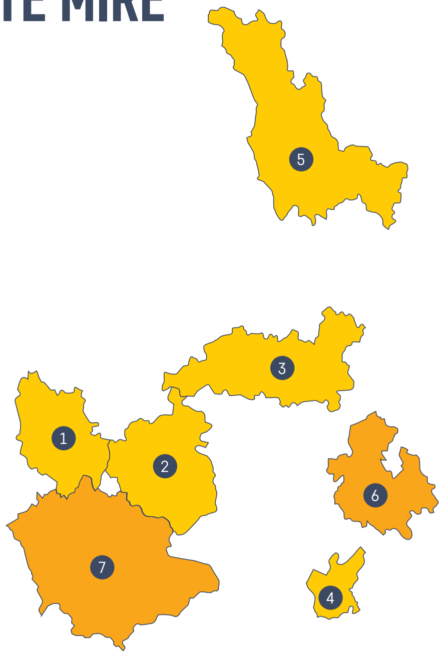

	KOMUNAT	NËN-INDEKSI 8: INFRASTRUKTURA LOKALE
1	Rahovec	7.6
2	Suharekë	7.5
3	Lipjan	7.3
4	Hani i Elezit	7.2
5	Podujevë	7.1
6	Viti	7.0
7	Prizren	7.0

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

Figura 4.8.1

TË GJITHA KOMUNAT PËRFORMUESE

KOMUNAT	NËN-INDEKSI 8: INFRASTRUKTURA LOKALE
Rahovec/Orahovac	7.6
Suharekë/Suva Reka	7.5
Lipjan/Lipljan	7.3
Hani i Elezit/Elez Han	7.2
Podujevë/Podujevo	7.1
Viti/Vitina	7.0
Prizren	7.0
Gračanica/Graçanicë	7.0
Mitrovicë/Mitrovica	6.9
Shtime/Štimlje	6.9
Istog/Istok	6.9
Pejë/Peć	6.8
Zubin Potok	6.8
Prishtinë/Priština	6.7
Obiliq/Obilić	6.7
Kamenicë/Kamenica	6.6
Junik	6.6
Gjakovë/Đakovica	6.6
Mamushë/Mamuşa	6.6
Gjilan/Gnjilane	6.6
Štrpce/Shtërpcë	6.5
Kaçanik/Kačanik	6.5
Malishevë/Mališevo	6.4
Fushë Kosovo/ Kosovo Polje	6.3
Ranilluk/Ranillug	6.3
Klokot/Kllokot	6.2
Skenderaj/Srbica	6.1
Dragash/Dragaš	6.1
Severna Mitrovica/Mitrovica e Veriut	6.1
Zvečan/Zveçan	6.1
Novobërdë/Novo Brdo	6.0
Vushtrri/Vučitrn	6.0
Ferizaj/Uroševac	6.0
Parteš/Partesh	5.8
Gllogovc/Glogovac	5.8
Klinë/Klina	5.6
Deçan/Dečani	5.6
Leposavić/Leposaviq	5.2

Të dhënat e grumbulluara në nivel kombëtar tregojnë se 21% e bizneseve në Kosovë nuk kanë qasje në rrjetin publik të furnizimit me ujë. Për më tepër, bizneset në Kosovë në përgjithësi nuk janë të kënaqura me mirëmbajtjen e sistemit të kanalizimit nga autoritetet lokale. Në një shkallë prej 1 deri në 5, ku 1 është 'shumë e ulët' dhe 5 'e shkëlqyer', rezultati mesatar në nivel kombëtar në lidhje me mirëmbajtjen e sistemit të ujërave të zeza është 2.8 pikë. Mungesa e furnizimit të rregullt me energji elektrike dhe mungesa e furnizimit të rregullt me ujë janë gjithashtu pengesa me të cilat ballafaqohen rregullisht bizneset në Kosovë; mesatarisht, bizneset në Kosovë përballen me 20 orë ndërprerje të energjisë elektrike dhe 13 orë ndërprerje të ujit çdo muaj. Nga ana tjetër, rezultati mesatar i shkallës së inkasimit nga konsumatorët i shërbimeve të ujit duket e kënaqshme me një rezultat prej 4.2 në një shkallë prej 1 deri në 5 (tabela 4.8.2). [16]

Ndërprerjet e furnizimit me ujë janë më të dukshme në pjesën veriore të Kosovës, përkatësisht në rajonin e Mitrovicës, ndërsa komunat në rajonin e Gjilanit dhe Prizrenit kanë normën më të ulët të qasjes në rrjetin publik të furnizimit me ujë. Komunat në rajonin e Pejës kanë shënuar rezultatin më të ulët në lidhje me mirëmbajtjen e mbeturinave dhe sistemin e kanalizimit (tabela 4.8.3).

TABELA 4.8.2 Komponentët e nën-indeksit të infrastrukturës lokale në nivel kombëtar

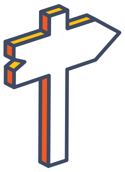

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

NËN-INDEKSI: INFRASTRUKTURA LOKALE	MESATARJA NË NIVEL KOMBËTAR
Si e vlerësoni cilësinë e rrugëve lokale?	3.1
Si e vlerësoni mirëmbajtjen dhe grumbullimin e mbeturinave në nivel lokal?	3.0
Si e vlerësoni mirëmbajtjen e sistemit të kanalizimit në komunën tuaj?	2.8
A keni qasje në rrjetin publik të furnizimit me ujë?	79%
Sa orë në muaj keni ndërprerje të ujit? (Numri i orëve)	13.2
Sa orë në muaj keni ndërprerje të energjisë elektrike / shkurtime? (Numri i orëve)	20.1
Furnizuesi rajonal i ujit mbledh 100% të pagesave të ujit / faturat nga biznesi juaj.	4.2

16 Norma e mbledhjes së faturave të ujit u vlerësua nga bizneset në një shkallë prej 1 deri në 5, ku 1 paraqet 'kurrë' dhe 5 'gjithmonë'.

TABELA 4.8.3 Nën-indeksi i infrastrukturës lokale për çdo rajon dhe komunë

		Si e vlerësoni cilësinë e rrugëve lokale?	Si e vlerësoni mirëmbajtjen dhe grumbullimin e mbeturinave në nivel lokal?	Si e vlerësoni mirëmbajtjen e sistemit të kanalizimit në komunën tuaj?	A keni qasje në rrjetin publik të furnizimit me ujë?	Sa orë në muaj keni ndërprerje të ujit? (Numri i orëve)	Sa orë në muaj keni ndërprerje të energjisë elektrike / shkurtime? (Numri i orëve)	Furnizuesi rajonal i ujit mbledh 100% të pagesave të ujit / faturat nga biznesi juaj.
Rajoni	**Ferizaj**	3.1	2.7	2.9	82.5%	4.9	12.7	4.1
	Hani i Elezit	2.1	1.88	3.1	88.0%	3.24	9.2	4.7
	Kaçanik	3.1	3.29	3.1	77.6%	11.88	16.2	2.5
	Kaçanik/ Kačanik	2.9	2.92	2.8	83.8%	9.74	16.9	4.1
	Shtërpcë	4.0	2.59	2.1	96.0%	3.00	10.7	4.9
	Shtime	3.6	3.25	3.2	68.0%	2.63	13.4	3.9
Rajoni	**Gjakovë**	3.1	3.24	2.9	89.0%	9.70	29.7	4.6
	Gjakovë	2.9	3.45	3.0	98.0%	11.00	30.1	4.7
	Junik	3.6	3.40	3.4	97.8%	0.67	66.7	5.0
	Malishevë	3.0	3.03	2.7	78.2%	14.69	14.7	4.2
Rajoni	**Gjilan**	3.1	3.20	2.8	60.2%	3.91	6.0	4.2
	Gjilan	3.0	3.16	2.3	91.0%	2.36	5.9	4.6
	Kamenicë	2.8	3.16	2.4	65.2%	2.49	7.4	3.1
	Kllokot	2.8	2.96	2.9	54.2%	6.00	11.5	4.3
	Novobërdë	3.1	3.13	2.9	6.8%	4.17	3.5	3.5
	Partesh	2.9	2.98	3.1	45.1%	20.00	22.9	4.7
	Ranillug	3.3	3.33	2.8	52.4%	1.06	2.3	5.0
	Viti	3.7	3.51	3.4	78.0%	7.68	7.0	4.6
Rajoni	**Pejë**	2.8	2.55	2.5	90.7%	6.10	19.6	4.5
	Deçan	2.6	1.94	2.1	95.0%	6.89	49.6	4.8
	Istog	3.6	3.45	2.8	93.0%	4.60	10.8	4.8
	Klinë	1.9	1.84	2.0	84.2%	9.75	15.6	4.1
	Pejë	3.2	2.99	3.1	90.7%	2.46	6.9	4.5

		Si e vlerësoni cilësinë e rrugëve lokale?	Si e vlerësoni mirëmbajtjen dhe grumbullimin e mbeturinave në nivel lokal?	Si e vlerësoni mirëmbajtjen e sistemit të kanalizimit në komunën tuaj?	A keni qasje në rrjetin publik të furnizimit me ujë?	Sa orë në muaj keni ndërprerje të ujit? (Numri i orëve)	Sa orë në muaj keni ndërprerje të energjisë elektrike / shkurtime? (Numri i orëve)	Furnizuesi rajonal i ujit mbledh 100% të pagesave të ujit / faturat nga biznesi juaj.
Rajoni	**Mitrovica**	2.9	2.9	2.9	91.7%	31.8	37.7	4.2
	Leposaviq	2.0	2.0	1.9	79.3%	51.9	13.6	4.3
	Mitrovica	2.9	3.4	3.4	100.0%	0.6	21.1	4.6
	Mitrovica e Veriut	2.1	2.3	2.2	94.3%	28.3	15.5	3.3
	Skenderaj	3.7	3.0	3.4	91.3%	45.7	76.7	4.6
	Vushtrri	3.3	2.8	3.1	78.8%	26.9	42.1	4.8
	Zubin Potok	3.9	3.9	3.8	100.0%	60.1	58.9	4.5
	Zveçan	2.1	2.4	2.0	97.9%	69.8	24.0	2.2
Rajoni	**Prishtinë**	3.6	3.12	2.9	84.4%	11.90	20.74	4.4
	Gllogoc	3.1	2.87	2.7	80.4%	46.23	50.01	4.5
	Fushe Kosovë	3.2	2.93	2.7	61.5%	7.63	4.12	4.5
	Graçanicë	3.7	3.44	3.0	98.0%	10.83	9.14	5.0
	Lipjan	4.1	3.80	3.5	69.0%	7.88	11.10	3.9
	Obiliq	3.3	3.17	3.3	90.9%	6.59	23.46	4.9
	Podujevë	3.6	3.09	2.5	90.0%	0.72	25.83	3.1
	Prishtinë	3.8	2.67	2.5	95.9%	4.63	11.69	4.6
Rajoni	**Prizren**	3.3	3.26	3.0	65.9%	4.76	10.46	4.1
	Dragash	2.8	3.2	2.2	19.8%	4.3	21.7	2.4
	Mamushë	2.7	2.3	2.3	2.9%			
	Prizren	3.4	3.5	3.0	95.0%	7.1	7.4	4.6
	Rahovec	3.6	3.6	3.7	90.2%	2.8	5.4	3.9
	Suharekë	4.0	3.4	3.7	96.0%	2.9	2.5	4.5

Së fundi, madhësia e komunave duket të jetë pozitivisht e ndërlidhur me cilësinë e infrastrukturës lokale. Kur i ndajmë komunat në tre nën-grupe sipas madhësisë së tyre, rezultati mesatar në infrastrukturën lokale është pak më i lartë në komunat me më shumë se 50 mijë banorë krahasuar me ato me më pak se 50 mijë (figura 4.8.2).

TABELA 4.8.4 Nën-indeksi i infrastrukturës lokale në bazë të madhësisë së komunave

MADHËSIA E KOMUNAVE	REZULTATI
0-50 000 banorë	6.4
50 000 – 80 0000 banorë	6.7
Mbi 80 000 banorë	6.7

BURIMI: ANKETA 2018, LLOGARITJET E AUTORËVE.

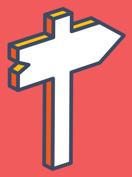

Përveç cilësisë së rrugëve, nën-indeksi i IKK-së për infrastrukturën lokale vlerëson edhe cilësinë e sistemit të kanalizimit, mirëmbajtjen dhe grumbullimin e mbeturinave, qasjen në rrjetin publik të furnizimit me ujë, si dhe furnizimin e rregullt të energjisë dhe ujit. Ai gjithashtu siguron informacion mbi shkallën e arkëtimit nga konsumatorët për shërbimet e furnizimit me ujë.

5 IKK I PESHUAR NË BAZË TË POLITIKAVE PUBLIKE

IKK i peshuar në bazë të politikave publike ka përdorur pesha më të mëdha për katër nga nën-indekset të cilët janë evidentuar se kanë ndikim më të rëndësishëm siç është shpjeguar në seksionin e metodologjisë së raportit. Katër indekset më të rëndësishme në Kosovë janë: **(1) Transparenca, (2) Pjesëmarrja dhe parashikueshmëria, (3) Kostot kohore dhe (4) Taksat dhe tarifat.** Krahasuar me IKK-në e pa ponderuar ku secili prej nën-indekseve ka një peshë të barabartë në rezultatin e përgjithshëm, IKK e peshuar ka pesha të rrumbullaksuara prej 15 përqind të secilit prej këtyre katër nën-indekseve, krahasuar me nën-indekset më pak të rëndësishëm që kanë një peshë të rrumbullaksuara prej 10 përqind.

Tabela 6.1 Paraqet peshat e nxjerra nga analiza e të dhënave për secilin nën-indeks, si dhe peshat e rrumbullaksuara të përdorura për gjenerimin e IKK-së së peshuar në bazë të politikave publike

Përdorimi i peshave të politikave publike ndryshon paksa renditjen e komunave me rezultat më të mirë. Tabelat 5.2 dhe 5.3 tregojnë se me përjashtim të Lipjanit, pozitat e komunave tjera ndryshohen. Suhareka gjithashtu nuk është më në listën e 10 komunave që prijnë me rangim, përderisa kësaj liste i shtohet Parteshi. Dhjetë komunat që rangohen më së larti janë gjithashtu pjesë e kuartilit të tretë ose të sipërm të listës së plotë të komunave. Grafiku 1 tregon IKK-në e peshuar në bazë të politikave publike, për secilën komunë.

TABELA 5.1 Nën-indekset e IKK-së, në nivel kombëtarë

	NËN-INDEKSI I IKK-SË	PESHA NGA ANALIZA	PESHA E RRUMBULLAKSUAR
01	Barrierat e hyrjes në biznes	10.2%	10%
02	Pjesëmarrja dhe parashikueshmëria	13.3%	15%
03	Transparenca	16.9%	15%
04	Kostot kohore	15.2%	15%
05	Taksat dhe tarifat	15.2%	15%
06	Administrata komunale	11.4%	10%
07	Fuqia punëtore dhe shërbimet mbështetëse për biznese	9.9%	10%
08	Infrastruktura komunale	7.9%	10%

0.0-1.0 | 1.0-2.0 | 2.0-3.0 | 3.0-4.0 | 4.0-5.0 | 5.0-6.0 | 6.0-7.0 | 7.0-8.0 | 8.0-9.0 | 9.0-10.0

TABELA 5.2 IKK – i papeshuar

	KOMUNA	IKK
1	Lipjan	7.0
2	Rahovec	6.8
3	Viti	6.6
4	Junik	6.6
5	Hani i Elezit	6.5
6	Gjakovë	6.5
7	Podujevë	6.3
8	Obiliq	6.3
9	Prishtinë	6.3
10	Suharekë	6.3

TABELA 5.3 IKK – peshuar në bazë të politikave publike

	KOMUNA	IKK
1	Lipjan	6.4
2	Junik	6.0
3	Rahovec	6.0
4	Viti	6.0
5	Gjakovë	5.9
6	Podujevë	5.8
7	Partesh	5.8
8	Hani i Elezit	5.8
9	Prishtinë	5.7
10	Obiliq	5.7

Figure 5.1 INDEKSI I KONKURRUESHMËRISË SË KOMUNAVE 2018 – PESHUAR NË BAZË TË RËNDËSISË SË POLITIKAVE PUBLIKE

KOMUNA	
Lipjan	6.40
Junik	6.03
Rahovec	6.02
Viti	6.02
Fushë Kosovo	5.87
Podujevë	5.82
Partesh	5.80
Graçanicë	5.80
Prishtinë	5.71
Obilić	5.70
Istog	5.68
Novobërdë	5.64
Kaçanik	5.59
Pejë	5.57
Suharekë	5.57
Kllokot	5.53
Zubin Potok	5.50
Mamushë	5.48
Prizren	5.48
Shtime	5.47
Malishevë	5.46
Gllogovc	5.45
Skenderaj	5.44
Vushtrri	5.37
Mitrovicë	5.31
Deçan	5.31
Ranillug	5.31
Hani i Elezit	5.30
Gjilan	5.21
Kamenicë	5.18
Dragash	5.18
Gjakovë	5.13
Ferizaj	5.13
Shtërpcë	5.03
Leposaviq	4.83
Mitrovica e Veriut	4.75
Zveçan	4.74
Klinë	4.54

6 GJETJET NGA DISKUTIMET NË GRUPE TË FOKUSUARA

Gjetjet nga diskutimet e fokus grupeve janë grupuar në vëzhgime tematike të organizuara sipas temave të mbuluara nga nën-indekset, duke bërë një përmbledhje të diskutimeve dhe kategorizimin e gjetjeve në formën e rekomandimeve për komunat. Rezultati i përgjithshëm i diskutimeve të këtyre fokus grupeve sugjeron se situata aktuale në sektorin privat në Kosovë është përmirësuar krahasuar me vitet e kaluara. Pjesëmarrësit në grupin e fokusit deklaruan se janë bërë shumë përmirësime në lidhje me pengesat për hyrje në biznes, gjë që mbështetet edhe nga gjetjet nga sondazhi i kryer me bizneset. Sidoqoftë, pjesëmarrësit deklaruan se Kosova është prapa vendeve të tjera në rajon dhe të njëjtit nuk ishin të kënaqur me mundësitë që bizneset aktualisht kanë. Pra mbetet ende shumë punë për tu bërë në mënyrë që të përmirësohet konkurrueshmëria e qeverisjes lokale e secilës komunë.

Posaçërisht, situata aktuale është dekurajuese kur bëhet fjalë për vlerësimin e gjendjes së infrastrukturës lokale (rrugët, furnizimi me ujë, sistemi i kanalizimit dhe menaxhimi i mbeturinave). Komunat, veçanërisht ato të vogla dhe të mesme, duhet të jenë në gjendje që të tërheqin projekte nga qeveria qendrore dhe të konkurrojnë për huatë dhe grantet e huaja nga institucionet dhe organizatat ndërkombëtare.

Në shumicën e komunave në Kosovë, regjistrimi i biznesit bëhet në qendrat me një ndalesë të themeluar nga ARBK me zyra të vendosura në 29 komuna të Kosovës. Kjo është vlerësuar nga zyrtarët komunalë, përfaqësuesit e OJQ-ve, por edhe nga vetë bizneset si një gjë pozitive që ka përshpejtuar kohën e regjistrimit të biznesit. Një nga gjetjet kryesore dhe në veçanti një problem i madh i identifikuar ishte mungesa e punëtorëve të kualifikuar. Një çështje tjetër e ngritur ishte numri i pamjaftueshëm i zyrtarëve të kualifikuar komunal. Për më tepër, përmirësimi i shërbimeve të mbështetjes së biznesit është një masë tjetër që kërkon vëmendje të menjëhershme. Krijimi i një zyreje brenda një prej drejtorive të komunës do të përmirësonte transparencën e komunave. Kjo është theksuar nga bizneset si problem kur kontaktohen nga zyrtarët komunalë. Sa i përket marrjes së lejeve dhe licencave, përfaqësuesit e OJQ-ve deklaruan se ankesat nga bizneset kryesisht ndodhin në sektorin e ndërtimit, ku lejet shtyhen dhe ka shumë parregullsi në marrjen e lejeve të tilla. Një çështje tjetër që është përmendur është edhe nevoja për të ndryshuar Ligjin mbi Përdorimin e Tokës dhe Shkëmbimin e Pronës së Paluajtshme Komunale. Kjo është një nga shumë çështje që duhet të adresohet në bashkëpunim me qeverinë qendrore, pasi ajo përfshin hartimin e ligjeve të reja ose ndryshimin e ligjeve ekzistuese.

GJETJET NGA DISKUTIMET E GRUPEVE TË FOKUSIT GJITHASHTU MUND TË PËRMBLIDHEN NË BAZË TË SHTATË RAJONEVE TË KOSOVËS DHE TË ANALIZOHEN SIPAS NËN-INDEKSEVE TË PËRDORUR NË ANKETËN E IKK-SË.

RAJONI	GJETJET
Prishtinë	Zyrat me një ndalesë në komunat e vogla në rajonin e Prishtinës si Obiliqi dhe Fushë Kosova kanë zvogëluar kohën e regjistrimit të biznesit dhe nga përfaqësuesit komunal kjo është vlerësuar të ketë pasur një ndikim mjaft pozitiv në ecurinë e biznesit. Komuna e Prishtinës ka identifikuar kornizën ligjore joadekuate si pengesë e cila kufizon kompetencat e komunave, e sidomos komunës së Prishtinës si qytetin më të madh në vend dhe gjithashtu si qendrën administrative, ekonomike, kulturore dhe politike të Kosovës. Një sfidë tjetër e rëndësishme e identifikuar nga komunat e rajonit të Prishtinës ka të bëjë me procedurat administrative burokratike. Komunat në këtë rajon pretendojnë se kanë ndërmarrë veprime drejt thjeshtimit të procedurave administrative, me theks të veçantë në lëshimin e lejeve dhe licencave.
Prizren	Përfaqësuesit e bizneseve në këtë rajon kanë deklaruar se do të ishte e dobishme për bizneset që të kenë një zyrë të posaçme që merret vetëm me adresimin e kërkesave të biznesit. Përveç kësaj, duhet të ndërmerren hapa në përmirësimin e transparencës dhe për informimin e biznesit. Përfaqësuesit e OJQ-ve theksuan se duke ndjekur shembullin e Prishtinës dhe Gjakovës, do të ishte e dobishme të krijohen faqet e internetit paralele komunale me informacion të përditësuar dhe se publikimet e këtyre të dhënave do të ishin hapi i parë drejt përmirësimit të transparencës. Përmirësimi i informacionit mbi subvencionet potenciale, grantet komunale dhe debatet e ardhshme publike janë evidentuar si një çështje që kërkon vëmendje të menjëhershme.
Gjakovë	Gjithashtu në këtë rajon theksohet mungesa e transparencës në informacionet që ofrohen nga komunat. Në vitet 2014-2015 në Gjakovë dhe Malishevë janë hequr taksat komunale për shumicën e bizneseve, me përjashtim të disa kategorive të bizneseve (lojërave të fatit, bare dhe pikat e karburantit). Përfaqësuesit e OJQ-ve kanë thënë se punonjësit në administratën komunale kanë njohuri të pamjaftueshme, nuk japin këshilla apo udhëzime për ndërmarrësit apo ndërmarrësit e rinj dhe nuk i njohin mirë rregulloret.
Pejë	Peja është një nga komunat që ka performuar shumë mirë në nën-indeksin e barrierave të hyrjes, jo vetëm lidhur me lehtësimin e regjistrimit të bizneseve, por edhe në mundësitë për fillimin dhe mirëmbajtjen e një biznesi. Sipas diskutimit të grupeve të fokusit për rajonin e Pejës, është diskutuar një iniciativë për të formuar një grup lokal të punësimit, ku mund të marrin pjesë një numër i konsiderueshëm i bizneseve. Megjithatë, kjo ende nuk është arritur. Janë evidentuar përmirësime të konsiderueshme pasi që nga 10 procedurat e detyrueshme për regjistrim të biznesit, kjo ka rënë në 3 procedura. Kjo i atribuohet performancës së përmirësuar të zyrave të ARBK-së. Në nën-indeksin e administratës komunale ky rajon nuk ka treguar shumë përmirësime. Pjesëmarrësit u pajtuan me gjetjet e anketës duke përmendur mungesën e trajnimit dhe ngritjes së kapaciteteve në komuna si një nga arsyet për performancën e dobët në këtë nën-indeks.

RAJONI	GJETJET
Gjilan	Një nga rezultatet e diskutimit të këtij grupi ishte se në komunën e Gjilanit ka pasur përmirësime në lidhje me transparencën në informata, sidomos pjesëmarrja në debate publike është rritur në vitet e fundit. Bizneset në komunën e Kamenicës informohen me telefon për ofertat dhe grantet e ardhshme. Megjithatë, komuna e Kamenicës nuk ka ndërmarrë asnjë masë në reduktimin e taksave dhe tarifave për bizneset. Mungesa e punëtorëve të kualifikuar është një nga çështjet me të cilat ballafaqohen bizneset në këtë rajon. Shkollat profesionale ose universitetet në mbarë Kosovën nuk kanë qenë në gjendje të ofrojnë punëtorë të kualifikuar, duke krijuar kështu vështirësi për bizneset.
Feriza	Pjesëmarrësit në këtë fokus grup identifikuan dy pengesa kryesore në mjedisin afarist në këtë rajon. Transparenca e munguar në ofrimin e informacioneve për biznese dhe qasja e kufizuar e bizneseve në të dhëna dhe informacione publike. Gjithashtu, bizneset evidentojnë pengesat në tregun e punës si një problem tjetër të madh. Bizneset në rajonin e Ferizajt deklaruan se bizneset në të shumtën e rasteve kanë vështirësi për të gjetur fuqi punëtore të kualifikuar. Posaçërisht për faktin se ky rajon është një nga më të mëdhatë në aspektin e kapaciteteve prodhuese në Kosovë.
Mitrovicë	Në këtë rajon, diskutimet kanë konfirmuar se komunat kanë përmirësuar marrëdhëniet me bizneset në disa nën-indekse, megjithatë ka shumë pengesa që duhet të adresohen si: transparenca në ofrimin e informacioneve për biznese dhe rritjen e shërbimeve mbështetëse për biznese.

Rezultati i përgjithshëm i diskutimeve të këtyre fokus grupeve sugjeron se situata aktuale në sektorin privat në Kosovë është përmirësuar krahasuar me vitet e kaluara.

MË POSHTË KEMI PARAQITUR DISA REKOMANDIME KONKRETE QË KOMUNAT MUND TË APLIKOJNË NË NJË AFAT TË SHKURTËR KOHOR.

NËN-INDEKSET	REKOMANDIMET
KOSTOT KOHORE	Krijimi i zyrave të këshillimit të biznesit në formë të Pikave Kontaktuese Komunale në mënyrë që individët me aftësi sipërmarrëse të kenë qasje në asistencë se si të zhvillojnë idetë e reja të biznesit.
SHËRBIMET MBËSHTETËSE PËR BIZNESE	Për bizneset që operojnë, është me rëndësi të madhe t'u sigurohen atyre të gjitha udhëzimet e nevojshme për plotësimin e formularëve administrativ, pagimin e taksave dhe tarifave dhe reduktimin e procedurave të panevojshme burokratike. Këto pika të kontaktit mund të shërbejnë më tej për të ofruar ndihmë për bizneset që kanë vështirësi në hartimin e kërkesave të ndryshme në lidhje me administratën komunale.
ADMINISTRATA KOMUNALE	Ofrimi i trajnimeve për ngritjen e kapaciteteve për zyrtarët komunalë. Në këtë mënyrë, zyrtarët komunalë do të ishin më të vetëdijshëm në lidhje me rëndësinë e marrëdhënieve biznes-komunë.
SHËRBIMET MBËSHTETËSE PËR BIZNESE	Të prioritizohet sektori privat dhe qeverisja komunale të shërbej si një urë midis nevojave të qytetarëve dhe biznesit. Angazhim më përmbajtjesor me sektorin privat lokal. Organizimi i konferencave të donatorëve ose investitorëve vendas. Përfshirja e bizneseve në dëgjimet publike është i nevojshëm për komunat për të adresuar nevojat dhe kërkesat e bizneseve.
TRANSPARENCA	Përmirësimi i metodave të informimit të sipërmarrësve për debatet publike të organizuara nga komuna. Përmirësimi i qasjes në informata lidhur me grantet e ofruara ose lidhur me ndryshimet në rregulloret që prekin bizneset.
ADMINISTRATA KOMUNALE	Hartimi i strategjive lokale vetëm pas konsultimeve me përfaqësuesit e sektorëve të biznesit.
TAKSAT DHE TARIFAT	Zvogëlimi ose heqja e disa tarifave komunale që nuk sjellin rritje të mëdha në buxhetin komunal. Kjo do të jetë e dobishme sidomos për bizneset e reja dhe bizneset e vogla.
TJERA	Identifikimi i përparësive krahasuese në nivel komunal ose rajonal me qëllim të rritjes së konkurrueshmërisë gjë që mund të tërheqë dhe mbajë firma të suksesshme.

TRI NËN-INDEKSET KRYESORE TË IDENTIFIKUARA NGA DISKUTIMET E FOKUS GRUPEVE NË SHTATË RAJONET E KOSOVËS QË KËRKOJNË PËRMIRËSIME TË MENJËHERSHME, PËRFSHIN:

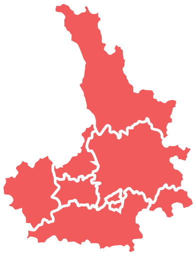

PRISHTINË

1. Infrastruktura lokale
2. Pjesëmarrja dhe parashikueshmëria
3. Shërbimet mbështetëse të biznesit

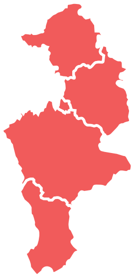

PRIZREN

1. Transparenca në ofrimin e informacioneve
2. Shërbimet mbështetëse për bizneset
3. Infrastruktura lokale

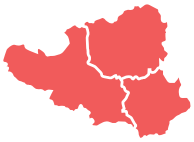

PEJË

1. Shërbimet mbështetëse për bizneset
2. Transparenca në ofrimin e informacioneve
3. Administrata komunale

FERIZAJ

1. Transparenca në ofrimin e informacioneve për biznese
2. Pjesëmarrja dhe parashikueshmëria
3. Administrata komunale

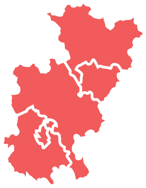

GJILAN

1. Shërbimet mbështetëse për bizneset
2. Taksat dhe tarifat
3. Infrastruktura lokale

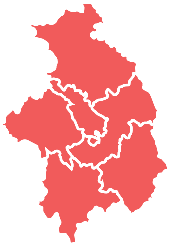

MITROVICË

1. Transparenca në ofrimin e informacioneve për biznese
2. Infrastruktura lokale
3. Shërbimet mbështetëse për bizneset

GJAKOVË

1. Transparenca në ofrimin e informacioneve
2. Shërbimet mbështetëse për bizneset
3. Administrata lokale

Posaçërisht, situata aktuale është dekurajuese kur bëhet fjalë për vlerësimin e gjendjes së infrastrukturës lokale (rrugët, furnizimi me ujë, sistemi i kanalizimit dhe menaxhimi i mbeturinave). Komunat, veçanërisht ato të vogla dhe të mesme, duhet të jenë në gjendje që të tërheqin projekte nga qeveria qendrore dhe të konkurrojnë për huatë dhe grantet e huaja nga institucionet dhe organizatat ndërkombëtare.

7 METODOLOGJIA E IKK-së

Metodologjia e IKK-së bazohet në metodologjinë e standardizuar të Indeksit të Qeverisjes Ekonomike nga Fondacioni Aziatik. Indekset dhe nën-indekset e konkurrueshmërisë janë krijuar duke u bazuar në literaturën e ekonomisë së tranzicionit dhe konsultimet e ngushta me aktorët kryesorë në zhvillimin ekonomik lokal. Megjithëse detajet e metodologjive ndryshojnë pak ndërmjet shteteve ku janë krijuar indekset, të gjitha IQE-të përfshijnë elementë të njëjtë thelbësorë, dhe përfshijnë: **grumbullimin, ndërtimin dhe kalibrimin.** IKK-ja e këtij viti në Kosovë është e ankoruar në metodologjinë e USAID-it (2011) për indekset e qeverisjes, i cili kontekstualizon kuadrin e hulumtimit në mjedisin kosovar. Si i tillë, raporti lejon kalimin nga raportet dhe indekset e mëparshme të hartuara për Kosovën.

Një kontribut i veçantë i këtij raporti është vlerësimi i indekseve duke përdorur pesha të barabarta për secilin nën-indeks, por gjithashtu duke përdorur edhe pesa specifike në bazë të rëndësisë së politikave publike. Versioni i fundit trajton përbrendëson rëndësinë e secilit nën-indeks në shpjegimin e qeverisjes lokale (dmth. transparenca e qeverisjes është më e rëndësishme se numri i ditëve për të regjistruar biznesin në konkurrueshmërinë e përgjithshme të qeverisjes në mjedisin konkurrues afarist). Për të përcaktuar peshat e indeksit, është përdorur një qasje statistikore me tri hapa duke përfshirë Analizën e Faktorëve. Teknika shpjegohet në seksionin e metodologjisë.

FIGURA 7.1. Korniza e metodologjisë së IKK-së

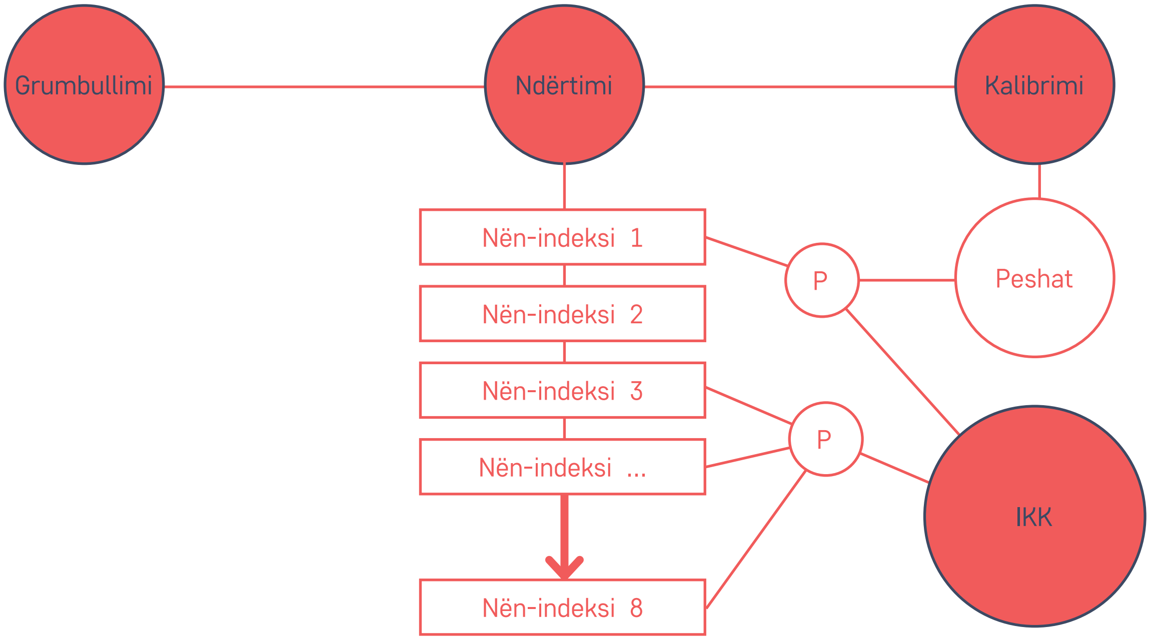

7.1. Grumbullimi

Mbledhja e të dhënave është faza e parë e zbatimit të hulumtimit dhe përfshin zgjedhjen e treguesve të qeverisjes që janë të rëndësishëm për zhvillimin e sektorit privat në nivel komunal. Treguesit vendosen në bazë të kuadrit adekuat teorik teorike dhe në bazë të specifikave të vendit, si dhe sugjerimet e ekspertëve ekonomikë. Të dhënat e përdorura janë grumbulluar përmes anketës së kryer në 38 komuna të Kosovës. Instrumenti kryesor për mbledhjen e të dhënave ka qenë anketa me biznese në Kosovë.

Dizajni i anketës

IKK është një tregues agregat i përbërë nga 8 nën-indekse bazë për matjen e konkurrueshmërisë. Për të hartuar 8 nën-indekset, janë shtruar 48 pyetje. Ky është viti i pestë i zbatimit të IKK-së në Kosovë nga USAID-i, dhe pyetësori i përdorur ka mbajtur koherencën me pyetjet e përdorura për të nxjerrë indekset që mund të krahasohen me të kaluarën.

6 pyetjet e para ishin pyetje të përgjithshme rreth mendimit të bizneseve për ekonominë lokale dhe performancën e përgjithshme të bizneseve. Këto pyetje janë përdorur për të përshkruar karakteristikat e firmave të intervistuara dhe perceptimin e mjedisit lokal afarist.

Pjesa tjetër e pyetjeve është organizuan në grupe prej 5 deri në 7 pyetje, ku secili grup specifikon një nën-indeks, duke përfshirë: (1) barrierat e hyrjes në biznes, (2) transparencën, (3) pjesëmarrjen dhe parashikueshmërinë, (4) kostot kohore (5) taksat dhe tarifat, (6) administratën komunale, (7) fuqinë punëtore dhe shërbimet mbështetëse për biznese, dhe (8) infrastrukturën. Pyetjet janë formuluar duke përdorur gjuhë dhe koncepte të kuptueshme dhe të njëjtat janë testua gjatë fazës së testimit.

Mostra

Popullacioni nga i cili është nxjerrë mostra e shtresuar në mënyrë rastësore e 3350 firmave për 38 komunat e Kosovës është lista e bizneseve aktive nga ARBK, me n=100 firma për secilën komunë. Mostrimi rastësor ka filluar duke analizuar bazën e të dhënave të bizneseve aktive të Kosovës nga ARBK-ja dhe janë filtruar vetëm bizneset aktive, pasi ka një prani të konsiderueshme të firmave 'fantazmë'. Për të bërë një gjë të tillë, ekipi hulumtues ka krahasuar bazën e të dhënave të ARBK-së me informacionin e marrë nga Administrata Tatimore e Kosovës.

Rrjedhimisht, meqenëse qëllimi i hulumtimit ishte krahasimi i qeverisjes ndërmjet komunave, 38 mostra të ndara të firmave në nivel komunal janë nxjerrë në mënyrë rastësore duke kontrolluar për dallimet në industri, komuna dhe llojin e statusit ligjor të firmave, duke u bazuar në praktikën e dizajnimit të IKK-së të Kosovës.

Në përgjithësi, mostra e synuar prej 100 intervistave për komunë është arritur në shumicën e komunave. Komunat me një mostër më të vogël janë zakonisht komuna të vogla, ku popullsia e bizneseve është më e vogël se 100. Në këto raste, është intervistuar i gjithë popullacioni (Hani i Elezit dhe Juniku). Komunat më të mëdha si Prishtina, Mitrovica dhe Prizreni, në anën tjetër, kanë mostra pak më të mëdha të anketimit; deri në 190 anketa.

TABELA 7.1.1 IKK 2018 Shpërndarja e mostrës

Komuna	# i anketave të kompletuara	Komuna	# i anketave të kompletuara
Deçan	101	Mitrovicë	101
Dragash	101	Mitrovica e Veriut	89
Gllogoc	98	Novobërdë	76
Ferizaj	100	Obiliq	100
Fushe Kosove	92	Partesh	51
Gjakovë	100	Pejë	97
Gjilan	100	Podujevë	100
Graçanicë	100	Prishtinë	129
Hani i Elezit	51	Prizren	121
Istog	100	Rahovec	102
Junik	47	Ranillug	43
Kaçanik	99	Shtërpcë	77
Kamenice	100	Shtime	100
Klinë	101	Skenderaj	92
Kllokot	49	Suharekë	100
Leposaviq	31	Viti	100
Lipjan	101	Vushtrri	101
Malishevë	125	Zubin Potok	41
Mamushë	78	Zveçan	48

Mbledhja e të dhënave

Mbledhja e të dhënave primare është bërë përmes intervistave ballë për ballë me përfaqësuesit e bizneseve anembanë Kosovës. Intervistat u organizuan përmes thirrjeve telefonike me pronarët, ose drejtuesit e nivelit të lartë të firmave.

70 anketues janë angazhuan në kryerjen e anketave anembanë Kosovës me një mesatare prej 50 intervistash të kryera nga një anketues i vetëm. Numri i madh i anketuesve të përfshirë ka ndihmuar në zvogëlimin e paragjykimit të anketuesve sa i përket trajtimit individual të procesit të intervistimit.

Pas hartimit të protokollit të hulumtimit, ekipi i anketuesve është trajnuar, fillimisht duke iu prezantuar qëllimi i studimit, vijuar nga procesi i grumbullimit të të dhënave dhe më në fund është bërë rishikimi grupor i secilës pyetje.

15 për qind e anketave janë ri-verifikuar nga ekipi për të siguruar që përgjigjet në disa pyetje të përzgjedhura korrespondojnë me përgjigjet e plotësuara nga anketuesit. Këto pyetje përfshinin ato që konsideroheshin më thelbësore për qëllimet e hulumtimit, si pyetjet që gjatë kontrollit logjik sinjalizonin mospërputhje të mundshme. Ky aktivitet ishte pjesë e një kontrolli në terren dhe është kryer përmes intervistave telefonike dhe vizitave në terren.

Gjithashtu është kryer një kontroll logjik pasi që pyetësorët janë plotësuar. Çdo pyetësor është verifikua nga hulumtuesit për të kontrolluar nëse ka ndonjë përgjigje të paarsyeshme ose përgjigje që nuk përputhen me përgjigjet në pyetjet tjera në pyetësor. Ky proces ka ndihmuar që të evidentohen defektet eventuale brenda çdo ankete. Në rastet kur ka pasur mospërputhje logjike, ekipi i hulumtuesve bashkëpunim me anketuesit kanë vizituar sërish biznesin apo e kanë telefonuar. Kontrolli logjik ka ndihmuar në identifikimin e anketave që mund të jenë plotësuar në mënyrë jo korrekte nga anketuesit. Numri i anketave të tilla të cilat kanë dështuar për të kaluar kontrollin logjik ka qenë 20.

7.2. Ndërtimi

Secili nga 8 nën-indekset e IKK-së ka një rezultat maksimal prej dhjetë pikëve. Ndërtimi i indeksit të IKK-së së pari është dizajnuar që të paraqes një mesatare të thjeshtë të vlerave të nën-indekseve. IKK gjithashtu është konstruktuar duke përdorur ponderimin duke përdorur peshën specifike të politikave publike. Këto pesha janë vlerësuar përmes një analize shtesë ekonometrike

Para kryerjes së analizës, ekipi i autorëve ka testuar bazën e të dhënave për vlera që janë abnormalisht të larta ose të ulëta, duke përdorur dallimin ndërmjet kuartaleve. Një gjë e tillë është bërë për të shmangur rrezikun e shtrembërimit të analizave statistikore siç janë mesataret dhe devijimet standarde. Fillimisht janë kalkuluar kuartali i parë dhe kuartali i tretë dhe më pas është gjetur dallimi mes tyre. Të dhënat që kanë rënë përtej kufirit të sipërm dhe të poshtëm janë testuar duke përdorur metoda adekuate për eliminimin e vlerave që janë abnormalisht të larta dhe të ulëta dhe të njëjtat janë larguar.

IKK i papeshuar

Nën-indekset janë standardizuar duke përdorur një shkallë prej dhjetë pikëve, gjë që eliminon dallimet në matje gjatë vlerësimit të rezultateve përfundimtare të IKK-së. Për të standardizuar indekset, është përdorur formula e mëposhtme:

$$9 * [\frac{Komuna_1 - Minimumi}{Maksimumi - Minimumi}] + 1$$

, ku *Komuna1* paraqet vlerën e komunës individuale, *Minimumi* paraqet vlerën më të vogël të ndonjë komunë, dhe *Maksimumi* paraqet vlerën më të lartë të ndonjë komune.

Për disa komponentë të nën-indekseve, vlerat e mëdha kanë interpretim negativ. Në këto raste, formula është përmbysur duke zbritur të gjithë vlerën nga formula e mëparshme nga numri njëmbëdhjetë. Një shembull i një komponenti negativ do të ishte numri i ditëve që nevojiten për të regjistruar një biznes në bazë të raportimit të bizneseve:

$$11 - [9 * [\frac{Komuna_1 - Minimumi}{Maksimumi - Minimumi}] + 1]$$

Së fundi, rezultatet e nën-indekseve janë llogaritur si një mesatare e thjeshtë e komponentëve të treguesit të standardizuar.

7.3. Kalibrimi

IKK i ponderuar

Një kontribut i rëndësishëm i këtij raporti të IKK-së është vlerësimi i peshave të politikës publike në ponderimin e nën-indekseve, gjë që sinjalizon fushat me rëndësi më të madhe për reformimin e politikave publike. Për të vlerësuar kontributin e secilit prej nën-indekseve në performancën e sektorit privat, autorët kanë njekur një teknikë që përfshin tre hapa të analizës statistikore.

Së pari, është përdorur analiza e faktorëve për të ndarë nën-indekset në dy faktorë të pa lidhur (shporta të ndryshoreve). Përveç kësaj, ky hap krijoi "ngarkesat e faktorëve", të cilët janë korrelacion bivariat midis çdo nën-indeksi dhe këtyre faktorëve të pa lidhur. Së dyti, duke përdorur metodën e regresionit është parashikuar vlera e një ndryshoreje të varur që matë performancën e sektorit privat (matës i përafërt i rritjes së firmës) në bazë të dy faktorëve të vlerësuar në 'Hapin 1'. Regresioni është testuar duke kontrolluar për madhësinë e firmës dhe statusin ligjor dhe në çdo specifikacion, koeficientet e faktorëve mbeten statistikisht domethënës ndërsa madhësia e koeficientëve nuk ndryshon ndjeshëm. Së treti, koeficientet e regresionit janë shumëzuar me ngarkesën e faktorit të secilit nën-indeks të paraqitur në hapin e parë në mënyrë që të izolojë efektin e secilit nën-indeks në ndryshoren e varur. Në fund, peshat janë rrumbullaksuara për të krijuar një total prej 100 pikësh për indeksin.

Tabela më poshtë përmbledh shkurtimisht hapat kryesorë të gjenerimit të peshave. Tabelat e detajuara të gjenerimit të indekseve janë paraqitur në shtojcë të raportit.

Testimi i strategjisë për të vlerësuar peshat e nën-indekseve është i domosdoshëm për shkak të korrelacionit të lartë ndërmjet nën-indekseve dhe rrezikut të devijimit të rezultateve për shkak të multikolinearitetit. Për të testuar vlefshmërinë e analizës së faktorëve për të dhënat tona, është përdorur testi Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) i cili matë kovariancën ndërmjet ndryshoreve. Si rregull, një KMO më i madh se 0.5 tregon se të dhënat janë të përshtatshme për analizë të faktorëve dhe kështu KMO-ja jonë prej 0.58 konfirmon se të dhënat janë të përshtatshme për analizën e faktorëve, duke validuar kështu strategjinë tonë kërkimore.

TABELA 7.3.1 Hapat kryesorë të gjenerimit të peshave të IKK-së

HAPI 1 **Gjeni kontributin e faktorëve në ndryshoren e përafërt që matë performancën e sektorit privat**

VARIABLAT	(1) Specifikimi 1	(2) Specifikimi 2	(3) Specifikimi 3	(4) Specifikimi 4
factor1	**-0.0641****	-0.0735**	-0.0656**	**-0.0706****
	(0.0309)	(0.0312)	(0.0315)	(0.0318)
factor2	**-0.143*****	-0.141***	-0.131***	**-0.131*****
	(0.0346)	(0.0346)	(0.0380)	(0.0380)
legal_status		0.108***		0.0681*
		(0.0335)		(0.0348)
empl			0.0295***	0.0279***
			(0.00606)	(0.00614)
Constant	1.000***	0.867***	0.887***	0.809***
	(0.0263)	(0.0484)	(0.0343)	(0.0523)
Observations	3,343	3,343	3,217	3,217

Gabimi standard në kllapa

*** p<0.01, ** p< 0.05, * p<0.1

HAPI 2 **Shumëzoni rezultatet e faktorëve të derivuar (në hapin 1, specifikimi 1) me ngarkesat e nën-indekseve në faktorë dhe më pas ndani rezultatin me kontributin total për të nxjerrë peshat**

	Faktori 1	Faktori 2	Peshat	Peshat e rrumbullaksuara
sub_1	0.08	0.21	10.2%	10
sub_2	0.20	0.18	13.3%	15
sub_3	0.19	0.29	16.9%	15
sub_4	0.05	0.38	15.2%	15
sub_5	0.15	0.28	15.2%	15
sub_6	0.17	0.15	11.4%	10
sub_7	0.08	0.21	9.9%	10
sub_8	0.22	0.01	7.9%	10
			100.0%	100

TABELA 7.3.2 Matja Kaiser-Meyer-Olkin lidhur me përshtatshmërinë e mostrimit

Ndryshorja	KMO
sub_1	0.5035
sub_2	0.6064
sub_3	0.6552
sub_4	0.3743
sub_5	0.6020
sub_6	0.6294
sub_7	0.4950
sub_8	0.6683
I plotë	**0.5871**

7.4. Diskutimet në grupet e fokusuara - Metodologjia

Këtë vit, IKK ka shtuar një aspekt të ri, duke mbledhur të dhënat primare në formën e fokus grupeve nga diskutimet me zyrtarët komunalë, OJQ-të e ndryshme lokale dhe bizneset. Kjo shtesë kishte për qëllim të prodhonte të dhëna cilësore, bazuar në rezultatet e mbledhura nga anketimi me biznese i realizuar në të gjitha 38 komunat e Kosovës. Grupet e fokusit u zhvilluan në shtatë rajone të Kosovës me 6-10 pjesëmarrës. Gjatë dy javëve, ekipi hulumtues vizitoi Ferizajn, Prizrenin, Gjakovën, Pejën dhe Mitrovicën dhe organizoi fokus grupet me komunat që bien në kufijtë administrativë të këtyre shtatë rajoneve. Grupet e fokusit për rajonet e Prishtinës dhe Gjilanit u organizuan në Prishtinë.

Udhëzuesi për organizimin e fokus grupeve u zhvillua duke pasur parasysh nevojën për të mbledhur të dhëna shtesë për sa i përket kërkimit cilësor. Procesi i hulumtimit filloi me analizë cilësore, ku u zhvilluan shtatë diskutime në fokus grupe. Pjesëmarrësit në të gjitha diskutimet e grupeve të fokusit ishin përfaqësues nga administrata lokale komunale kryesisht drejtues të Drejtorive të Zhvillimit Ekonomik. Kohëzgjatja mesatare e diskutimit të grupeve të fokusit ishte rreth 120 minuta. Grupet e fokusit u moderuan dhe u transkriptuan nga hulumtuesi kryesor i ekipit dhe më pas u analizuan për raportin përfundimtar nëpërmjet një procedure kodimi nga një studiues tjetër për të shmangur çdo boshllëk metodologjik.

Hetimi i pyetjeve të bëra gjatë diskutimeve të grupeve të fokusit buronte nga temat e mbuluara në indekset e anketës me 3350 biznese në 38 komunat e Kosovës. Pyetjet e bazuara në nën-indekset synonin të shmangnin devijimet nga diskutimi. Pyetjet hyrëse kishin për qëllim të informonin pjesëmarrësit për natyrën e këtij projekti. Pjesëmarrësit u njoftuan me rezultatet paraprake nga anketa për të pasur një pasqyrë më të saktë të asaj që pritet nga ky hulumtim. Pyetjet janë ndërtuar në mënyrë të tillë që pjesëmarrësit tanë të kenë mundësinë të shprehin mendimet nga perspektiva e tyre profesionale. Grupi më i madh i pjesëmarrësve ishin zyrtarë komunalë nga Drejtoritë për Zhvillim Ekonomik. Marrëdhëniet e biznesit dhe zhvillimi i sektorit privat në shumicën e komunave të Kosovës është brenda përgjegjësive të Drejtorisë për Zhvillim Ekonomik. Grupi i dytë i pjesëmarrësve përbëhej nga përfaqësues të OJQ-ve ose fondacioneve që veprojnë në nivel rajonal ose mbarëkombëtar. Ekspertiza dhe eksperienca e tyre ka qenë e domosdoshme dhe ka shërbyer si një katalizator në mes të sektorit publik dhe atij privat. Grupi i fundit përbëhej nga bizneset e industrive të ndryshme që funksiononin në ato rajone ku u mbajtën fokus grupet. Meqenëse fokusi kryesor nga i cili është shkruar ky raport vjen nga opinionet dhe përvojat e bizneseve, shkalla e pjesëmarrjes së bizneseve në fokus grupe ishte më e vogël në krahasim me grupet e tjera.

TABELA 7.4.1 Përfaqësimi në grupet e fokusit; struktura e pjesëmarrësve në të gjithë shtatë grupet e fokusuara.

	Përfaqësues komunalë	OJQ lokale	Përfaqësues të bizneseve
DISKUTIMI NË FOKUS GRUPE	26	12	7

TABELA 7.4.2 Pyetjet kryesore për diskutimet në grupet e fokusuara

<table>
<tr><th>Lloji i pyetjes</th><th>Pyetjet kryesore në diskutimet në grupe të fokusuara</th></tr>
<tr><td>Pyetje fillestare</td><td>Pas prezantimit të pjesëmarrësve, është bërë pyetja fillestare në lidhje me raportin e IKK-së:
Cilat janë për ju përparësitë dhe mangësitë kryesore për të bërë biznes në komunën tuaj?</td></tr>
<tr><td>Pyetje hyrëse</td><td>Çka mendoni ju, cili është roli i qeverisjes lokale (komunës) në përmirësimin e mjedisit afarist?</td></tr>
<tr><td>Pyetje kalimtare</td><td>Sipas mendimit tuaj, deri në çfarë mase ka bashkëpunim ndërmjet komunës suaj dhe bizneseve?</td></tr>
<tr><td>Pyetjet kryesore</td><td>PYETJE PËR ZYRTARËT KOMUNALË:

Cilat janë pengesat kryesore me të cilat ballafaqohen bizneset në komunën tuaj?
- A ka identifikuar komuna juaj këto barriera?
- Cilat janë mjetet e informimit për tenderët e rinj, grantet, debatet publike apo ndryshimet në rregulloret?
- Cilat ishin masat që komuna juaj ka ndërmarrë për të ulur taksat?
- A ka komuna ndonjë strategji afatgjate për rigjallërimin e shkollave profesionale në komunat tuaja?
- A ka bërë ndonjëherë komuna një vlerësim të zyrtarëve komunalë?
- A ka komuna juaj një zyrë ligjore këshilluese dhe një zyrë për promovimin e biznesit?

PYETJE PËR BIZNESET:

A keni hasur probleme në komunë lidhur me procedurat për regjistrimin ose marrjen e lejeve dhe licencave?
- Sa ditë janë të nevojshme dhe sa dokumente janë kërkuar për marrjen e licencave?
- A jeni në dijeni të njoftimeve dhe debateve publike? A merrni pjesë në to?
- A ka ndonjë taksë apo pagesë që e ngarkon punën e biznesit tuaj?
- A gjeni gjithmonë fuqi punëtore të kualifikuar?
- Si janë përvojat tuaja me zyrtarët komunalë?</td></tr>
<tr><td>Pyetjet përfundimtare</td><td>Së fundi, a ka ndonjë gjë që lidhet me diskutimin sot, që nuk është diskutuar dhe duket se është e rëndësishme për ju, apo keni ndonjë vlerësim tjetër që dëshironi ta ndani me ne?</td></tr>
</table>

8 PËRFUNDIMET

IKK është një tregues agregat i përbërë nga 8 nën-indekse bazë për matjen e konkurrueshmërisë. Nën-indekset e standardizuara matin dimensionet kyçe të ndikimit të qeverisjes lokale në mjedisin afarist: (1) barrierat e hyrjes në biznes, (2) transparencën, (3) pjesëmarrjen dhe parashikueshmërinë, (4) kostot kohore (5) taksat dhe tarifat, (6) administratën komunale, (7) fuqinë punëtore dhe shërbimet mbështetëse për biznese, dhe (8) infrastrukturën.

Ky është viti i pestë i zbatimit të IKK-së në Kosovë nga USAID-i, dhe pyetësori i përdorur ka mbajtur koherencë me pyetjet e përdorura për të nxjerrë indekset në të kaluarën. Metodologjia e përdorur bazohet në metodologjinë e Fondacionit Aziatik për indekset ekonomike të qeverisjes lokale. Për të ndërtuar indekset, procesi i hulumtimit ka kaluar nëpër tri faza, atë të: grumbullimit, ndërtimit dhe kalibrimit.

Faza e grumbullimit përfshinte përzgjedhjen e nën-indekseve të qeverisjes që kanë të bëjnë me sektorin privat në nivel komunal. Të dhënat e mbledhura kryesisht përmes anketës. 3350 biznese janë anketuar në të gjitha 38 komunat e Kosovës duke përdorur një mostër të shtresuar në mënyrë rastësore. Ndërtimi i indeksit të IKK-së fillimisht është bërë duke paraqitur atë si mesatare e thjeshtë e nën-indekseve. Ndërsa në fazën e kalibrimit, IKK është paraqitur si mesatare e ponderuar duke përdorur pesha specifike të politikave publike dhe ndikimit që kanë në nën-indekset individualë. Përcaktimi i peshave është bërë përmes një analize shtesë ekonometrike.

Dallimet në vlerat e indeksit komunal nuk është i madh, pasi indeksi paraqet një mesatare të thjeshtë të vlerave të nën-indekseve dhe kështu nuk përfill ndryshimin brenda indekseve (gjë që është paraqitur në seksionet vijuese). Dhjetë komunat me performancë më të mirë janë: Lipjani, Rahoveci, Vitia, Juniku, Hani i Elezit, Gjakova, Podujeva, Obiliqi, Prishtina dhe Suhareka.

IKK gjithashtu është konstruktuar duke përdorur peshimin. Përdorimi i peshave të politikave publike ndryshon paksa renditjen e komunave me rezultat më të mirë. Me përjashtim të Lipjanit, pozitat e komunave tjera ndryshohen. Suhareka gjithashtu nuk është më në listën e 10 komunave që prijnë me rangim, përderisa kësaj liste i shtohet Parteshi.

Së fundmi, rezultatet e nxjerra nga diskutimet e fokus grupeve kanë plotësuar studimin me gjetjet cilësore në lidhje me konkurrueshmërinë e komunave në lidhje me bizneset. Gjetja kryesore e grupeve të fokusuara është nevoja më e madhe e bizneseve dhe komunave për të thelluar bashkëpunimin. Për më tepër, ekzistojnë disa ngjashmëri mes komunave bazuar në madhësinë e tyre. Komunat e vogla përballen kryesisht me probleme financiare për shkak të buxheteve të vogla, edhe pse kufizimet buxhetore janë një problem që prekin të gjitha komunat, kjo është veçanërisht e theksuar për komunat e vogla dhe të mesme. Rrjedhimisht, ato nuk arrijnë të përmirësojnë infrastrukturën lokale për shkak të mungesës së investimeve. Zyrtarët nga komunat e vogla gjithashtu kanë probleme në ofrimin e këshillave për bizneset për shkak të burimeve njerëzore joadekuate, ndërsa problemet kryesore të shprehura nga bizneset në komunat e mëdha dhe të mesme janë transparenca e ulët, mungesa e fuqisë punëtore kompetente dhe të kualifikuar.

9 SHTOJCAT

. * Factor analysis
. factor $xlist, mineigen (0.9)
(obs=38)

Number of obs = 38
Retained factors = 2
Number of params = 15

Factor analysis/correlation
Method: principal factors
Rotation: (unrotated)

Factor	Eigenvalue	Difference	Proportion	Comulative
Factor1	2.01986	1.06053	0.6724	0.6724
Factor2	0.95933	0.45964	0.3193	0.9917
Factor3	0.49968	0.29457	0.1663	1.1581
Factor4	0.20512	0.16390	0.0683	1.2263
Factor5	0.04122	0.18024	0.0137	1.2401
Factor6	-0.13902	0.13148	-0.0463	1.1938
Factor7	-0.27050	0.04112	-0.0900	1.1037
Factor8	-0.31162		-0.1037	1.0000

LR test: independent vs. saturated: chi2 (28) = 70.69 Prob>chi2 = 0.0000

SCREE PLOT OF EIGENVALUES AFTER FACTOR

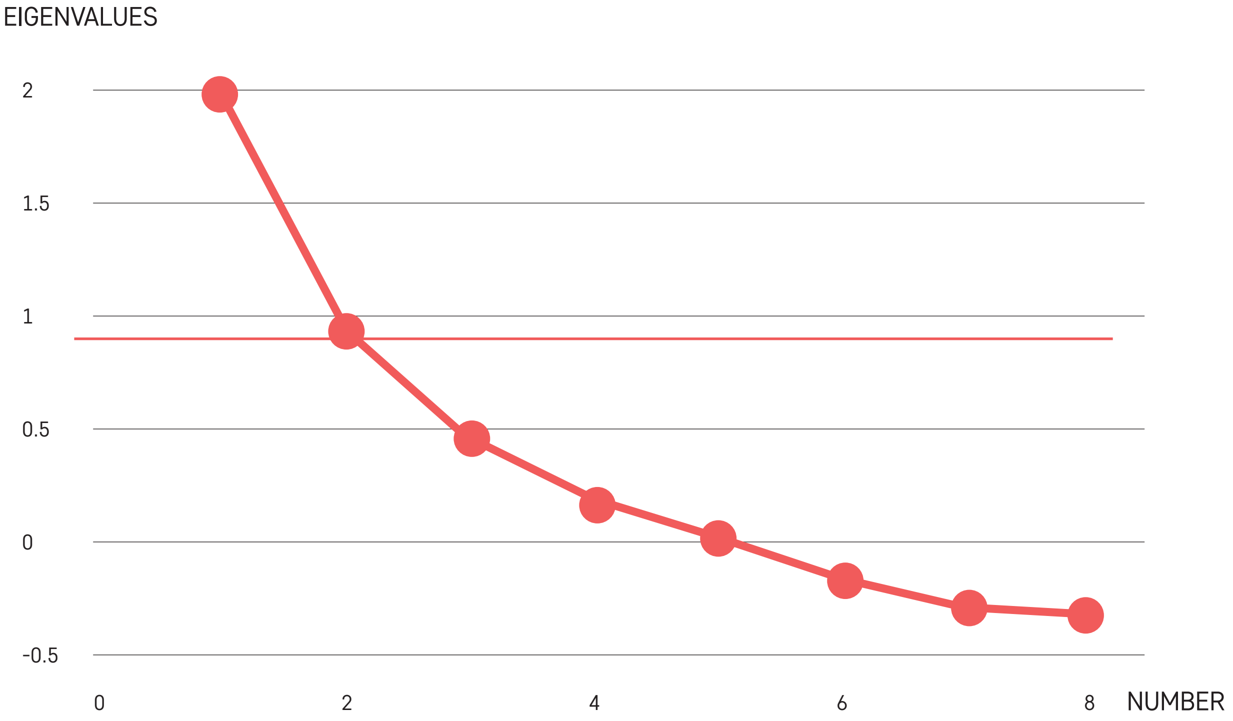

Factor loading (pattern matrix) and unique variances

Variable	Factor 1	Factor 2	Uniqueness
sub_1	0.2500	0.3108	0.8409
sub_2	0.6454	-0.2624	0.5146
sub_3	0.6188	-0.4238	0.4375
sub_4	0.1683	0.5546	0.6641
sub_5	0.4930	0.4101	0.5885
sub_6	0.5633	0.2222	0.6333
sub_7	0.2537	-0.2980	0.8468
sub_8	0.7106	0.0121	0.4949

NDRYSHORET	(1) Specifikimi 1	(2) Specifikimi 2	(3) Specifikimi 3	(4) Specifikimi 4
factor1	-0.0641**	-0.0735**	-0.0656**	-0.0706**
	(0.0309)	(0.0312)	(0.0315)	(0.0318)
factor2	-0.143***	-0.141***	-0.131***	-0.131***
	(0.0346)	(0.0346)	(0.0380)	(0.0380)
legal_status		0.108***		0.0681*
		(0.0335)		(0.0348)
empl			0.0295***	0.0279***
			(0.00606)	(0.00614)
Constant	1.000***	0.867***	0.887***	0.809***
	(0.0263)	(0.0484)	(0.0343)	(0.0523)
Observations	3,343	3,343	3,217	3,217

Gabimi standard në kllapa

*** p<0.01, ** p< 0.05, * p<0.1

. * Scores of the components

. predict f1 f2

(regression scoring assumed

Scoring coefficients (method = regression)

Variable	Factor 1	Factor 2
sub_1	0.06865	0.16112
sub_2	0.25585	-0.17898
sub_3	0.24873	-0.31166
sub_4	0.06462	0.34496
sub_5	0.19663	0.26187
sub_6	0.18742	0.15137
sub_7	0.06742	-0.14871
sub_8	0.30268	0.03365